

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENGELLİLİK ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAĞLAMCILIK TEMELLİ MİKRO
SALDIRGANLIKLAR ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE
ADAPTASYONU: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK
ÇALIŞMASI

Tubu Khanım HAMİDOVA

2501191253

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Göklem TEKDEMİR

İSTANBUL – 2023

ÖZ

SAĞLAMCILIK TEMELLİ MİKRO SALDIRGANLIKLAR ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE ADAPTASYONU: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

TUBU KHANIM HAMİDOVA

Bu tez, engelli bireylere yönelik yaygın mikro saldırganlık sorununu incelemekte ve günlük olarak karşılaştıkları ince ayrımcılık biçimlerine ışık tutmaktadır. Mikro saldırganlık, damgalanmış veya kültürel olarak dışlanmış gruplara yönelik düşmanca, aşağılayıcı veya olumsuz tutumları ileten, kasıtlı veya kasıtsız, sıradan sözlü, davranışsal veya çevresel hakaretler için kullanılan bir terimdir. Bu tezin amacı mikro saldırganlık kavramını ölçen bir ölçeğin Türkçeye ve Türk kültürüne uygunlaştırılmasını araştırmayı amaçlamaktadır. Bununla beraber bu tezde ölçeğin ayırt edici geçerliğini ve değişkenler arasındaki ilişkiyi bulmak adına 2 ölçek kullanılmıştır: Pozitif Mental Sağlık Ölçeği ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği. Araştırmanın yapılması için 207 kişi ankete katıldı ve katılımcıların tamamı görme engelli kişilerden oluşuyordu. SMSÖ analiz kısmında ilk olarak açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Daha sonra güvenirliliğine ilişkin yapılan analiz sonucunda 2 faktörlü ve 12 maddeli olarak elde edilen SMSÖ'nün toplam puanı için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Sağlamcı mikro saldırganlıkları deneyimleme düzeyi ile pozitif bir mental sağlığa sahip olma arasında negatif yönde bir ilişki görülmüştür ancak bu ilişki anlamlı bulunmamıştır. Ancak pozitif bir mental sağlığa sahip olma ile psikolojik sağlık düzeyi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. SMSÖ toplam puanı ile PMSÖ'nün yalnızca kişisel memnuniyet alt boyutu ile negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. SMSÖ ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nden (KPSÖ) elde edilen puanlara göre mikro saldırganlıkları deneyimleme düzeyi ile psikolojik sağlık düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki görülmüştür ancak bu ilişki anlamlı bulunmamıştır. Sosyodemografik analiz sonucunda SMSÖ puanlarının cinsiyet grupları arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

($t=-3.781$, $df=205$, $p<.001$). Bulgulara göre, kadınların sağlamcı mikro saldırganlık puanlarının ($M=37.07$, $SD=10.85$), erkeklerin puanlarından ($M=30.73$, $SD= 12.73$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Mikro Saldırganlık, Görme Engellilik, Sağlamcılık, Psikolojik Sağamlık, Engellilik, Geçerlilik, Güvenirlik,

ABSTRACT

ADAPTATION OF THE RESILIENCE-BASED MICRO-AGGRESSIONS SCALE INTO TURKISH: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

TUBU KHANIM HAMİDOVA

This dissertation examines the common problem of microaggressions against individuals with disabilities and sheds light on the subtle forms of discrimination they face on a daily basis. Microaggression is a term used for ordinary verbal, behavioral, or environmental insults, whether intentional or unintentional, that convey hostile, derogatory, or negative attitudes toward stigmatized or culturally marginalized groups. The aim of this thesis is to investigate the adaptation of a scale measuring the concept of microaggression to Turkish and Turkish culture. However, in this thesis, two scales were used to find the discriminant validity of the scale and the relationship between the variables: Positive Mental Health Scale and Brief Psychological Resilience Scale. 207 people participated in the survey to conduct the research, and all of the participants were visually impaired people. In the SMSS analysis part, firstly, exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis were performed. Later, as a result of the analysis regarding its reliability, the Cronbach alpha internal consistency coefficient obtained for the total score of the SMSS, which was obtained with 2 factors and 12 items, was found to be .85. There was a negative relationship between the level of experiencing robust microaggressions and having positive mental health, but this relationship was not found to be significant. However, a positive and significant relationship was found between having a positive mental health and the level of psychological resilience. A negative and significant relationship was found between the SMSS total score and only the personal satisfaction subscale of the PMSS. According to the scores obtained from SMSS and Brief Psychological Resilience Scale (KPSS), there was a negative relationship between the level of experiencing microaggressions and the level of psychological resilience, but this relationship was not found to be significant.

As a result of sociodemographic analysis, it was determined that SMSS scores differed significantly between gender groups ($t=-3.781$, $df=205$, $p<.001$). According to the findings, it was found that women's defensive microaggression scores ($M = 37.07$, $SD = 10.85$) were higher than men's scores ($M = 30.73$, $SD = 12.73$).

Key words: Microaggression, Visual impairment, Abilism, Psychological Resilience, Disability, Validity, Reliability.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmamın sürecinde, sabırla yol gösteren, deneyimlerini ve bilgilerini samimiyetle paylaşan, tez araştırma sürecimi birçok farklı açıdan zenginleştiren, aynı zamanda yaşadığım tüm zorluklara rağmen bu yolu benim için her zaman kolaylaştıran ve öğrencisi olmaktan gurur duyduğum kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Göklem Tekdemir'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bölüm başkanım olan Prof. Dr. Ayşe Resa Aydın hocama yüksek lisans eğitimime başladığım andan itibaren her konuda sağladığı destek için teşekkür ederim.

Tez çalışma sürecimin başından sonuna kadar yanımda olan ve destek veren aileme, özellikle anneme, minnettarlığımı ifade ediyorum. Bu zorlu süreçte tüm desteklerini eksiksiz bir şekilde sunan, her zaman yanımda olduğunu hissettiğim ve tez çalışmamın her aşamasını bıkmadan dinleyen Abdulaziz Golca'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez araştırma sürecimde her konuda yanımda olan, desteklerini esirgemeyen dostlarım İrem Damla Şimşek'e, Iğın Aydınolu'na, Gülsüme Şenocak Hüseyinçelebi'ye ve Mehmet Ala'ya büyük bir teşekkür borçluyum. Engellilik alanıyla ilgili bilgilerini benimle paylaşan, tez araştırmama büyük katkıları ve yardımları dokunan Türkiye Görme Engelliler Derneği üyelerine ve ekibine, ayrıca kurul başkanı Fatih Karadayı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimde daima yanımda olan ve benden desteklerini esirgemeyen, her zaman sabırla beni dinleyen arkadaşlarım Aytan Afandiyeva'ya, Kübra Yılmaz'a ve Ayça Karataş'a teşekkürlerimi sunarım.

TUBU KHANIM HAMİDOVA

İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	x

BİRİNCİ BÖLÜM TEORİK ÇERÇEVE

1.1 Engellilik Kavramı	3
1.2 Engellilik Türleri.....	9
1.3 Ableisim (Sağlamcılık)	12

İKİNCİ BÖLÜM MİKRO SALDIRGANLIK

2.1 Mikro Saldırganlık Tanımı.....	15
2.2 Mikro Saldırganlık Türleri	17
2.2.1 Mikro Saldırganlıklar ve Engelli Bireyler	19
2.3 Mikro Saldırganlıkları Engelli Bireyler Üzerindeki Etkileri	23
2.4 Mevcut Araştırma.....	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli	34
3.2 Evren ve Örneklem	34
3.3 Veri Toplama Araçları	36
3.4 İşlem.....	38
3.5.Verilerin Analizi.....	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği Geçerlik Bulguları.....	40
4.1.1.Yapı Geçerliliği.....	40
4.1.2.Ayırt Edici (Discriminant) Geçerlik.....	45
4.2.Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği Güvenirlik Bulguları.....	46
4.3.Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği ile Sosyodemografik Değişkenler Arası İlişkilere İlişkin Bulgular.....	46
TARTIŞMA	48
KAYNAKÇA	54
EKLER.....	74
EK 1.....	74
EK 2.....	79
EK 3.....	82
EK 4.....	84
EK 5.....	85
EK 6.....	86

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcı Demografik ve Engellilik Durumu Dağılımı 35

Tablo 2. Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeğinin (SMSÖ) Faktör Yükleri, Ortak Varyans ve Madde Toplam Korelyasyonları.....42

Tablo 3. Uyum İyiliği Referans Değerleri ve Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeği Modeline İlişkin Değerler.....44

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi sonuçları.....	44
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

SMSÖ - Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeği

KPSÖ - Kısa Psikolojik Sağamlık Ölçeği

PMSÖ - Pozitif Mental Sağlık Ölçeği

GİRİŞ

Engellilik ve mikro saldırganlık dünyasına yolculuk bir empati, anlayış ve savunuculuk yolculuğudur. Bu, toplumumuzda çoğu zaman fark edilmeden varlığını sürdüren ayrımcılık ve önyargının gizli katmanlarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bir yolculuktur. Herkes için daha kapsayıcı ve şefkatli bir dünya yaratmaya çalışırken, bu yolculuk yalnızca bir keşif değil aynı zamanda bir eylem çağrısı olmaktadır (Hosking, 2008)

Kapsayıcılık ve eşitlik için sürekli çaba gösteren bir dünyada engelli bireylerin deneyimlerini anlamak büyük önem taşımaktadır. Engellilik, dünya çapında milyonlarca insanı etkileyen çeşitli biçimlerde ortaya çıkmakta ve karşılaştıkları zorluklar genellikle durumlarının fiziksel veya bilişsel yönlerinin ötesine geçmektedir. Bu araştırma, doğası gereği incelikli olmasına rağmen insanların refahı, sosyal entegrasyonu ve yaşam kalitesi üzerinde derin etkiler taşıyan bir olgu olan engellilik ve mikro saldırganlıkların karmaşık kesişimini keşfetmeye çalışan derin bir yolculuğa çıkmaktadır.

Bu araştırma Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasını amaçlamaktadır. Bu tezin ilk bölümünde engellilik kavramı derinlemesine incelenmekte ve bu kavramın tıbbi teşhis sınırlarının çok ötesine taşınmaktadır. Her bireyin deneyiminin benzersiz olduğunu kabul edilerek, engellerin çeşitliliğini araştırmaktadır. Ayrıca mikro saldırganlıkların altında yatan yaygın bir toplumsal önyargı olan engellilik kavramını da incelemekteyiz. Bu temel kavramları anlayarak kendimizi engellilik bağlamında mikro saldırganlıkların karmaşık ortamında gezinmeye hazırlamaktayız.

Araştırmamız mikro saldırganlık alanını kapsamaktadır. Bunlar, engelli bireylerin zihinsel ve duygusal refahı üzerinde derin etkiler yaratabilen, çoğunlukla kasıtsız ayrımcılık eylemleridir. Günlük yaşamlarında mikro saldırganlıklarla karşılaşan engelli bireylerin deneyimleri ele alınmaktadır. Ayrıca mikro saldırganlıkların öz saygı, zihinsel sağlık ve genel yaşam kalitesi üzerindeki kalıcı etkileri de incelenmektedir. Bu deneyimlere ışık tutarak, görme engelli bireylerin karşılaştığı zorlukların daha derinlemesine anlaşılmasını sağlamayı umuyoruz.

Araştırmamız Sağlamcı Mikro Saldırđanlıklar leğinin Türk kültürüne uygunluğunu ve aynı zamanda bu ölçeğin görme engelli bireylerin pozitif mental sağlığı ve psikolojik sağlamlığı ile ilişkilerini ele almaktadır.

Araştırma modeli tasarlandıktan sonra rneklemi oluşturan görme engelli bireylerle iletişime geçilmiştir. Veri toplama araçlarımız, mikro saldırđanlıkların nüanslarını yakalamak için titizlikle seçilmiştir. Daha sonra verileri istatistiksel yöntemler kullanarak geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

1.1 Engellilik Kavramı

Engellilik kavramı çok önemlidir. Ayrıntılandırma, engellilikle ilgili araştırmalara rehberlik etmeye yardımcı olacaktır. Baglieri, Valle, Connor ve Gallagher (2010), tarihsel olarak bilimsel, psikolojik ve tıbbi çerçevelerden kaynaklanan engellilik kavramlarına dayanan özel eğitim alanı olduğunu belirtmişlerdir. Özel eğitimdeki geleneksel engellilik anlayışları, hipotezin formüle edilmesini ve değiştirilmesini, sınırlı araştırma yöntemlerini, daraltılmış pedagojik uygulamayı istemeden engelledi ve engelli kişilerin eğitimi için politikaların formüle edilmesine büyük ölçüde katkıda bulundu. Conroy'a göre Davis ve Enslin, engellilik teorilerindeki boşlukları keşfederek ve politika ve uygulama için bir temel haline gelerek engellilik söylemindeki boşlukları doldurmaya yardımcı oldular (Conroy, Davis ve Enslin, 2008). Engellilik dinamik bir olgudur - ortamdaki (Jahiel, 2007) ve akademik anlayıştaki değişikliklerle değişikliğe uğrar. İnsan özürsüzlüğüne ilişkin kavram ve anlayışın, dünya çapında sürekli bir değişikliğe ve dolayısıyla idari ilgiye maruz kaldığı gözlemlenmektedir (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021).

Engellilik kavramı, bireylerin fiziksel, bilişsel veya duyuşsal işlevlerindeki herhangi bir sınırlamayı ifade eder. Bu sınırlamalar, kişinin günlük yaşamda karşılaştığı engelleri aşmasını zorlaştırabilir, hatta imkansız hale getirebilir. Engellilik bireysel bir durum olmakla birlikte toplumsal, ekonomik ve politik faktörlerle de iç içedir. Engelliliğin tarihi insan uygarlığının kendisine kadar uzanır. Tarihsel olarak engellilik, insanların yaşamının her yönünü etkileyen yaygın bir sorun olarak algılanmıştır (Vehmas, 2004).

Tarihsel olarak engellilik toplumda ayrımcılığa ve dışlanmaya yol açmıştır. Antik Yunan'da engellilik utanç verici bir durum olarak görülürken, Roma İmparatorluğu'nda engelli bireyler sirklerde hayvanlarla birlikte sergileniyordu (Bogart, 2014). Orta Çağ'da engellilik Tanrı'nın bir cezası olarak görülüyordu ve engelli bireyler sıklıkla dışlanıyordu. 18. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da hayırsever yardım grupları engelli bireylere yardım edecek kurumlar kurmaya

başladı ve 19. yüzyılda engellilere yönelik özel okullar açıldı. Ancak bu yaklaşımlar engelli bireylerin sosyal katılımını tam anlamıyla kolaylaştıramamıştır.

20. yüzyılda engelliliğe bakış açısı değişmeye başladı. Engelli bireylerin hak ve özgürlüklerine ilişkin tartışmalar ilk kez ortaya çıktı. 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından engelli bireylerin insan haklarına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulayan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul edildi. 1981 yılında Birleşmiş Milletler Engelli Kişiler İçin Fırsat Eşitliğine İlişkin Standart Kuralları kabul etti. Bu kurallar engelli bireylerin haklarını tanımlamış ve engelliliğin önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin ana hatlarını çizmiştir.

Engelliliğin modern tarihinde bireysel farklılıkların kabulü, erişilebilirlik, özel eğitim ve hukuki koruma gibi konular önem kazanmıştır. Engelliliğe ilişkin toplumsal farkındalık artmakta ve engelli bireylerin topluma kazandırılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Ancak hâlâ engelliliğin bir dezavantaj olmadığını tam olarak kabul eden toplumların sayısının nispeten az olduğu söylenebilir (Michailakis, 2003).

Engellilik bireysel bir durum olmakla birlikte toplumsal, ekonomik ve politik faktörlerle de bağlantılıdır. Engelliliği önlemek veya en aza indirmek için bireysel, aile, sosyal, eğitim ve sağlık politikalarının geliştirilmesinin yanı sıra erişilebilirlik, ulaşım ve sosyal hizmetlerde iyileştirmeler yapılması gerekmektedir (Hosking, 2008). Bunun için engelli bireylerin haklarına saygı göstermek, toplumsal katılımlarını desteklemek, eşitlikçi politikaların geliştirilip uygulanması gerekmektedir.

Engelli öğrencilerin eğitim hakkı, diğer tüm öğrencilerin eğitim haklarıyla eşitlik ilkesine uygun olarak belirlenmektedir. Dolayısıyla engelli öğrencilerin eğitim hakları, temel eğitim hizmetlerine erişim, özel eğitim, mesleki eğitim, yükseköğretim, öğrenme etkinliklerine katılım gibi çeşitli alanları kapsamaktadır.

Engelli öğrencilerin eğitim hakkı çeşitli uluslararası anlaşmalar ve yerel yasal düzenlemelerle korunmaktadır (Vehmas, 2004). Örneğin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi engelli çocukların eğitim hakkını güvence altına almaktadır. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı ve diğer uluslararası ve yerel yasal düzenlemelerde engelli öğrencilerin eğitim hakkını koruyan hükümler bulunmaktadır.

Eğitim sistemi engelli öğrencilerin eğitim haklarının sağlanmasına yönelik çeşitli politika ve uygulamalar geliştirmiştir. Örneğin engelli öğrencilerin eğitim hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak amacıyla okulların fiziki erişilebilirliği ve öğrenme materyallerinin erişilebilirliğinde iyileştirmeler yapılmıştır. Ayrıca engelli öğrencilerin özel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik özel eğitim programları ve hizmetleri sunulmaktadır (Yoon, 2020).

Eğitim sistemi aynı zamanda bireyselleştirilmiş eğitim planları (Hosking, 2008) ve engelli öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun öğrenme desteği de sunmaktadır. Örneğin engelli öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun ğretim materyalleri, teknolojik araçlar ve özel ğretim yöntemleri sunulmaktadır. Ayrıca ğrencilerin benzersiz ihtiyaçlarına uygun bireyselleştirilmiş eğitim programları geliştirilerek, onların tam öğrenme potansiyelleri gerçekleştirilmektedir (Bogart, 2014).

Engelli bireylerin işgücüne katılımı ve işyerlerinde uygun ortamların yaratılması onların işgücüne entegrasyonunu sağlayabilmektedir (Vehmas, 2004). Bu süreç çeşitli düzeylerde siyasi, hukuki ve sosyal düzenlemeleri kapsar. Bu yazımızda engelli bireylerin işgücüne katılımına ve işyerlerinin alması gereken önlemlere ilişkin bilimsel açılımları inceleyeceğiz.

Engelli bireylerin işgücüne katılımı, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına ve engelli bireylerin yetenek ve kapasitelerine uygun olarak planlanmalıdır (Michailakis, 2003). Bu bağlamda engelli bireylerin eğitime ve mesleki eğitime erişiminin sağlanması istihdam edilebilirliklerinin artırılması açısından büyük önem taşıamaktadır. Ayrıca engelli bireylerin mesleki becerilerinin geliştirilmesinde özel eğitim programları önemli bir rol oynamaktadır (Borowsky, Morinis, ve Garg, 2021).

İşyerleri engelli çalışanlara erişilebilir, güvenli ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlamakla yükümlüdür (Bogart, 2014). Bunun için engelli bireylerin kolay erişebilmeleri için gerekli tesis ve ekipmanların sağlanması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, çalışma saatlerinin engelli çalışanların ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmesi gibi hususlara önem verilmesi gerekmektedir.

Engelli bireylerin işe alım sürecinde fırsat eşitliği ve eşit muamele ilkelerine bağlı kalınmalıdır. İşe alım sürecinde engelli bireylerin yetenekleri, becerileri ve kapasiteleri değerlendirilmeli ve istihdam kararları buna göre alınmalıdır (Yoon,

2020). Ayrıca işyerlerinin engelli bireylerin işyerine uyum sağlamalarına yardımcı olacak gerekli eğitim, mentorluk ve danışmanlık hizmetlerini sunması gerekmektedir.

İşyerleri, yeterli erişilebilirlik, gerekli teknolojik donanım ve özel yardım ve destek hizmetleri de dahil olmak üzere, engelli çalışanların ihtiyaçlarına uygun, iyi yapılandırılmış bir çalışma ortamı sağlamalıdır (Hosking, 2008). Bu önlemler engelli bireylerin işyerindeki üretkenliğini ve başarısını artırabilir, dolayısıyla işyeri performansını olumlu yönde etkileyebilir.

Engelli bireylerin sosyal hayata dahil edilmesi, toplumda engelliliğe ilişkin farkındalığın artması ve erişilebilirlik tedbirlerinin uygulanmasıyla sağlanabilir (Snyder, Wang ve Truitt, 2018). Bu süreç çeşitli düzeylerde siyasi, hukuki ve sosyal düzenlemeleri kapsar. Bu bölümde engelli bireylerin sosyal katılımına ve erişilebilir bir topluluk yaratılmasına yönelik bilimsel anlayışları tartışacağız.

Engelli bireylerin eğitim, sağlık, kültür, spor, sanat ve diğer alanlarla ilgili faaliyetlere katılmaları sağlanarak sosyal katılmaları kolaylaştırılabilir. Bu hedefe ulaşmak için engelli bireylerin erişiminin kolaylaştırılması, fırsat eşitliği ve eşit muamele ilkeleri doğrultusunda faaliyetlerin düzenlenmesine odaklanılmalıdır.

Engelli bireylerin eğitime erişiminin kolaylaştırılması onların sosyal hayata katılmalarını artırabilir. Engelli bireylerin eğitime erişimi; erişilebilir eğitim kurumları, özel eğitim programları, teknolojik destek, eğitimsel farklılıklara uygun materyallerin hazırlanması gibi faktörleri kapsamaktadır (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021).

Engelli bireylerin sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında sağlık hizmetleri önemli bir rol oynamaktadır. Engelli bireylerin sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması, sağlık tesislerinin erişilebilirliği, sağlık hizmetlerinin engelli bireylerin ihtiyaçlarına göre sunulması ve sağlık çalışanlarının engelli bireylere hizmet vermek için özel eğitim alması gibi hususları içermektedir (Williams, Skinta ve Martin-Willett, 2021).

Kültür, sanat ve spor etkinliklerinde engelli bireylerin katılımını kolaylaştırıcı önlemler alınmalıdır. Bunun için engelli bireylerin kolay erişebileceği olanak ve ekipmanların sağlanmasına, engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun etkinliklerin düzenlenmesine, farkındalık artırıcı etkinliklerin yapılmasına önem verilmelidir (Hosking, 2008).

Engelli bireyler sosyal hayata katılmalarını artırmak için teknolojik gelişmelerden faydalanabilmektedir. Özelleşmiş teknolojik cihazlar (Yoon, 2020) ve yazılımlar, sosyal medya ve sanal platformlar engelli bireylerin iletişim kurmasına, bilgiye erişmesine, eğitim almasına ve sanatsal faaliyetlere katılmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin, işitme engelliler için işaret dili tercümesi, görme engelliler için ekran okuyucu yazılımlar, hareket kabiliyetini kolaylaştıracak özel tasarlanmış araçlar, tekerlekli sandalyeler ve diğer cihazlar gibi teknolojik gelişmeler, engelli bireylerin yaşamlarının iyileştirilmesine ve katılmalarının artmasına katkıda bulunmaktadır. sosyal yaşam (Bogart, 2014).

Ancak teknolojik gelişmelerin yanı sıra toplumsal farkındalığın artması da engelli bireylerin sosyal içermesi açısından büyük önem taşıyor. Toplumda engelli bireylerin karşılaştığı zorluklara yönelik farkındalık artırıcı faaliyetler düzenlenmeli ve engelli bireylerin sorunlarına duyarlı bir toplumsal yapı teşvik edilmelidir (Snyder, Wang ve Truitt, 2018). Bu, engelli bireylerin işgücüne, eğitime, kültür-sanat faaliyetlerine ve diğer sosyal alanlara erişimini kolaylaştıracak ve engelleri azaltacaktır.

Sonuç olarak engelli bireylerin toplumsal katılımının artırılması için eğitime, sağlık hizmetlerine, kültür, sanat, spor faaliyetlerine ve teknolojik gelişmelere erişilebilirliğin sağlanması, toplumsal farkındalığın artırılması ve engelli bireylerin karşılaştığı sorunlara duyarlılık gösterilmesi esastır. (Diamond, 1993). Bu hususların önceliklendirilmesi toplumsal refahın ve eşitlik ilkesinin hayata geçirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Engelli bireylerin sosyal katılımı, insan hakları ve toplumsal eşitlik açısından temel bir gerekliliktir (Vehmas, 2004). Toplumsal farkındalığın artırılmasının yanı sıra yaşam alanlarının ve diğer sosyal alanların engelli bireyler için erişilebilir hale getirilmesi de büyük önem taşıyor. Engelli bireylerin sosyal katılımını artırmak için yapılabilecek bazı uygulamalar şunlardır:

1. Eğitim: Engelli bireylere eğitim vermek onların sosyal hayata katılmalarını arttırmanın en etkili yollarından biridir (Bogart, 2014). Engelli bireylerin okullara erişiminin kolaylaştırılması, eğitim materyallerinin onların ihtiyaçlarına göre uyarlanması ve engelsiz öğrenme ortamlarının yaratılması önemli adımlardır. Engelli bireylerin eğitim yolculukları boyunca

karşılaşabilecekleri zorlukların üstesinden gelmek için eğitimciler, öğrenciler ve ebeveynler arasındaki işbirliği gereklidir.

2. İstihdam: Engelli bireylerin işgücüne katılımı onların sosyal içermeleri ve kendi kendine yetebilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. İşverenler gerekli tedbirleri almalı ve engelli çalışanlara uygun çalışma ortamları sağlamalıdır (Bogart, 2014). Ayrıca engelli bireylerin işe alım ve terfi süreçleri şeffaf, adil ve açık olmalıdır.
3. Ulaşım: Engelli bireylerin toplu taşıma araçlarına erişiminin kolaylaştırılması (Periyakoil, Chaudron, Hill, Pellegrini, Neri ve Kraemer, 2020) ve bu araçların ulaşımına uygun hale getirilmesinin sağlanması engelli bireylerin ihtiyaçları çok önemlidir (Vehmas, 2004). Engelli bireylerin seyahatini kolaylaştırmak amacıyla özel araçlara vergi indirimi gibi teşvikler de getirilebilir.
4. Kültür Sanat Faaliyetleri: Engelli bireylerin kültür ve sanat faaliyetlerine katılımının kolaylaştırılması onların sosyal katılımları açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle müze, tiyatro, sinema gibi kültür ve sanat mekanlarının engelli bireylerin erişilebilirliği dikkate alınarak tasarlanıp düzenlenmesi gerekmektedir.

Engellilik, insan haklarına saygı gösterilmesini ve korunmasını gerektiren bir alan olarak kabul edilmelidir (Snyder, Wang ve Truitt, 2018). Engelli bireylerin hakları belirlenmeli ve toplumda tam eşitliğin sağlanmasına yönelik temel bir adım olarak anlaşılmalıdır. Engelli kişilerin haklarına ilişkin çeşitli uluslararası belge ve anlaşmalar, dünya çapında engelli bireylerin yaşamlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021).

1. Uluslararası Belgeler: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, tüm bireylerin özgür ve eşit doğduklarını, insan haklarına ve temel özgürlüklere sahip olduklarını ileri sürmektedir. Engelli kişiler de dahil olmak üzere tüm bireylerin insan haklarına saygı gösterilmesinin önemini vurgulamaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, uluslararası topluluğa engelli kişilerin haklarını tanıma ve koruma çağrısında bulunmaktadır (Michailakis, 2003). Birleşmiş Milletler tarafından 2006 yılında kabul edilen Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi (CRPD), engelli bireylerin insan haklarını, özgürlüklerini ve eşitliğini tanımlamaktadır. Sözleşme, engelli

bireylerin insan haklarına saygı gösterilmesini sağlamak, sosyal katılımlarını teşvik etmek ve yaşam standartlarını yükseltmek için önemli bir araç görevi görmektedir.

2. Engellilerin Hakları ve Özgürlükleri: Engelli bireylerin hakları başkalarının haklarından farklı değildir. Engellilerin eğitim, sağlık, barınma, ulaşım ve istihdam gibi temel insan haklarına erişimi olmalıdır. Siyasi hakları, ifade özgürlüğünü, din ve inanç özgürlüğünü, seyahat özgürlüğünü ve örgütlenme özgürlüğünü kapsayan özgürlükleri diğerlerinin özgürlükleriyle eşittir (Spanierman, Clark ve Kim, 2021).

Erişilebilirlik, eğitim, istihdam, sağlık, ulaşım ve sosyal hizmetler gibi tüm toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanan alanlarda engellilerin hak ve özgürlükleri büyük önem taşımaktadır. Engelliler sadece insan hakları açısından değil diğer alanlarda da korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Örneğin eğitim, istihdam, sağlık, sosyal yaşam gibi temel alanlarda haklara sahiptirler. Bu haklar hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yasal belgelerde açıkça belirtilmiştir (Vehmas, 2004).

Engelli bireylerin, insan haklarına ek olarak, ayrımcılığa uğramadan yaşamak için gerekli olan diğer özgürlükleri de vardır. Bu özgürlükler düşünce, ifade ve hareket gibi temel özgürlükleri içerir. Engelli insanlar kendi yaşamlarını yönetme, sevdikleriyle birlikte olma ve topluma tam olarak katılma özgürlüğüne sahip olmalıdır (Michailakis, 2003).

Ancak engellilerin hak ve özgürlükleri henüz evrensel olarak tanınmamıştır. Ayrımcılık, dışlanma ve sömürü gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıyalar. Bu nedenle engelli bireylerin toplumda kabulünü teşvik etmeye yönelik farkındalığın ve çabaların artırılmasına ihtiyaç vardır (Yoon, 2020).

Sonuç olarak engelli bireylerin insan haklarına ve diğer haklarına saygı göstermek bir insanlık görevidir (Diamond, 1993). Engelliler toplumun ayrılmaz bir parçasıdır ve eşit haklara sahip olmalıdır. Bu nedenle engelliliğe ilişkin insan hakları ve özgürlükleri konusunda hassasiyet gözetilmeli ve bu haklar tüm bireylere sağlanmalıdır.

1.2 Engellilik Türleri

Engellilik, bireyin fiziksel, zihinsel, duygusal veya sosyal yeteneklerindeki sınırlamalar nedeniyle belirli alanlarda işlevsellik kaybı yaşaması durumudur. Engellilik doğuştan ya da sonradan kazanılmış olabilir ve bireyin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir. Engellilik türleri çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir (Bogart, 2014).

Birinci engellilik türü bedensel engellilik olarak adlandırılmaktadır. Bu tür engellilik, bireyin fiziksel hareket kabiliyetindeki sınırlamalar nedeniyle ortaya çıkar. Bunun nedenleri doğuştan kas veya iskelet bozuklukları (Snyder, Wang ve Truitt, 2018), doğum kusurları, kazalar, enfeksiyonlar veya yaşlanma olabilir. Fiziksel engelli bireyler, engelli bireylere özel olarak tasarlanmış araç, gereç veya yapıları kullanarak işlevsellik kazanabilmektedir. Fiziksel engelli bireylerin karşılaştığı en yaygın engeller ulaşım, istihdam, eğitim ve sosyal katılımı ilgilidir.

İkinci tür engellilik ise zihinsel engellilik olarak bilinmektedir (Williams, 2020). Bu tür engellilik, bireyin bilişsel, entelektüel ve öğrenme kapasitelerindeki sınırlamalar nedeniyle ortaya çıkar. Zihinsel engellilik doğuştan gelen genetik bozukluklardan, çevresel faktörlerden, nörolojik hastalıklardan, beyin yaralanmalarından veya beslenme yetersizliklerinden kaynaklanabilir. Zihinsel engelli bireylerin toplumda tam ve eşit bir yaşam sürdürebilmeleri için eğitim ve mesleki rehabilitasyon fırsatlarına erişim çok önemlidir (Yoon, 2020).

Üçüncü tür engellilik ise duyu engelliliktir (Diamond, 1993). Bu tür engellilik, bireyin duyu organlarındaki (görme, duyma, dokunma, tat, koku) sınırlılıklardan kaynaklanır. Duyusal engeller doğuştan gelen kusurlardan, yaşlanmadan, nörolojik hastalıklardan veya travmadan kaynaklanabilir. Duyusal engelli bireylerin iletişim, eğitim ve mesleki fırsatlara erişimleri açısından erişilebilirlik ve uygun donanım büyük önem taşımaktadır.

Dördüncü engellilik türü ise zihinsel engelliliktir. Zihinsel engellilik, bireylerin bilişsel işlevlerindeki sınırlılıklardan dolayı yaşamın çeşitli alanlarında zorluklara neden olmaktadır. Zihinsel engelliğin derecesi, bilişsel işlevlerdeki sınırlılığın boyutuna bağlı olarak değişmektedir (Bogart, 2014). Bu sınırlılıklar

öğrenme, problem çözme, hafıza, dikkat, dil ve iletişim becerileri, sosyal uyum, kişisel bakım, sorumluluk alma gibi alanları etkileyebilir.

Son olarak, bazı durumlarda engellilik ömür boyu sürebilirken bazı durumlarda tedavi edilebilir veya rehabilite edilebilir, böylece engellilik azaltılabilir veya ortadan kaldırılabilir. Bu gibi durumlarda engellilik türleri geçici veya kalıcı olabilir (Vehmas, 2004).

Genel olarak farklı engellilik türleri arasında ayırım yapmak önemlidir çünkü her tür farklı ihtiyaç ve gereksinimler sunar. Bu bilgi, engelli bireylerin yaşamlarını daha iyi anlamak, onlara destek sağlamak ve topluma entegre olmalarına yardımcı olmak için çok önemlidir (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021).

Fiziksel engellilik, hareket kabiliyetinin azalması veya kaybından kaynaklanır. Bu gibi durumlarda bireylerin daha bağımsız ve aktif yaşamlar sürdürebilmeleri için özel araçlara, cihazlara ve çevresel düzenlemelere ihtiyacı olabilir. Örneğin tekerlekli sandalyeler, protezler, koltuk değnekleri, asansörler ve engelli rampaları, fiziksel engelli bireylerin hareket kabiliyetlerini artırmalarına yardımcı olabilir. Ayrıca evlerde ve işyerlerinde uygun çevresel değişikliklerin yapılması şarttır. Bu çevresel düzenlemeler, merdiven korkuluklarını, banyo yardımcılarını, erişilebilir tuvaletleri, düşük sürtünmeli zeminleri, kolay açılan kapıları ve geniş koridorları içerebilir.

İşitme kaybı, işitme yeteneğinin azalması veya kaybı sonucu ortaya çıkar. İşitme engelli bireyler, işitme cihazı, işaret dili tercümanı, özel telefon, yazılı iletişim ve diğer teknolojiler gibi özel araç ve hizmetlerle desteklenebilmektedir. Ayrıca kişiye özel iş ve okul ortamları, işaret dili tercüme hizmetleri, yazılım ve uygulamalar işitme engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırabilmektedir (Hosking, 2008).

Görme bozukluğu, görme yeteneğinin azalması veya kaybolması sonucu ortaya çıkar. Görme engelli bireyler, dokunsal kitaplar, Braille alfabesi, sesli kitaplar, özel bilgisayar programları ve diğer teknolojiler gibi özel araç ve hizmetlerle desteklenebilir. Ayrıca engelli rampaları, özel aydınlatma, renk kodlama sistemleri, yüksek kontrastlı ekranlar gibi çevresel düzenlemeler ve diğer değişiklikler görme engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırabilmektedir (Michailakis, 2003).

Engellilik, bireyin fiziksel, zihinsel veya duygusal işlevlerindeki bir kusurdan kaynaklanabilir. Engellilik söz konusu olduğunda, engelliliği nasıl tanımladığımızı ve engelli bireylerle nasıl etkileşim kurduğumuzu etkileyen farklı yaklaşımlar ve modeller bulunmaktadır. İki temel engellilik modeli Tıbbi Model ve Sosyal Modeldir (Diamond, 1993).

Tıbbi Model: Tıbbi Model, engelliliği bireysel bir bozukluk veya engel olarak tanımlar. Bu modele göre engellilik, bireyin fiziksel ya da zihinsel işlevlerindeki bir işlev bozukluğu nedeniyle ortaya çıkmaktadır (Vehmas, 2004). Engellilik bir hastalık veya durum olarak görülmekte ve tedavi edilmeye çalışılmaktadır. Tıbbi Model, sorunun kişinin kişisel kusuruna atfedilmesi nedeniyle sorumluluğu bireye yükler ve bu da bireysel sorumluluğa vurgu yapılmasına neden olur (Officer ve Groce, 2009).

Sosyal Model: Sosyal Model, engelliliği toplumsal bir sorun olarak tanımlar. Bu modele göre engellilik, toplumun dışlanması ve bireylerin topluma tam katılımını engelleyen engeller nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Sosyal Model engelliliği bireysel bir kusur olarak görmez (Snyder, Wang ve Truitt, 2018). Bunun yerine toplumun engelleri kaldırması ve engelli bireylere uygun desteği sağlaması gerektiğini savunuyor. Bu model engelli bireylerin topluma tam katılımı için engellerin kaldırılmasına ve gerekli desteğin sağlanmasına vurgu yapmaktadır.

Son yıllarda Engelli Hakları Modeli daha yaygın hale geldi ve çoğu zaman Sosyal Modelin yerini aldı. Engelli Hakları Modeli, engelliliği bir insan hakları meselesi olarak görmekte ve engelli bireylerin topluma tam ve eşit katılımı için gerekli desteği sağlamaktadır. Bu model, engelli bireylerin insan haklarını savunur ve onların sosyal hayata tam katılımlarını engelleyen engellerin kaldırılması çağrısında bulunur (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021). Engelli bireylerin tam katılımını sağlamak için topluma bütünsel bir yaklaşımın benimsenmesini önermektedir.

Özetle engellilik modelleri, engelliliği nasıl tanımladığımızı ve engelli bireylerle nasıl etkileşim kurduğumuzu belirler. Tıbbi Model engelliliği bireysel bir bozukluk olarak ele alırken, Sosyal Model engelliliği toplumsal bir sorun olarak görmektedir (Periyakoil, Chaudron, Hill, Pellegrini, Neri ve Kraemer, 2020). Engelli Hakları Modeli ise engelliliği insan hakları çerçevesine oturtmakta ve engelli

bireylerin topluma tam katılımının sağlanması için engellerin kaldırılmasına vurgu yapmaktadır.

1.3 Sağlamcılık (Ableism)

Ableism nedir? Ableism, fiziksel ya da zihinsel engelli kişilere karşı sosyal önyargı ve ayrımcılıktır. Sağlamcılık, insanları engelliliklerine göre tanımladıkları şekilde karakterize eder ve engelli insanları, engelli olmayan insanlardan daha aşağı seviyedeki kişiler olarak nitelendirir. Bunun temelinde, insanlara belirli algılanan yetenekler, beceriler veya karakter yönelimleri atanır veya reddedilir. (Linton ve Berube, 1998)

Ayrımcılık veya önyargı nedir? Engellilik nedir? Engelliliği inceleyen ve meydan okuyan akademisyenler ve aktivistler, engelliliğin, nasıl tanımlandığının ve terimin kimin tarafından ele geçirildiğinin zaman ve mekana göre değişmesine rağmen, geçiş çizgisinin bedensel farklılıktan oluşan anlamla ilgili olduğunu kabul eder (Young, Anderson ve Stewart, 2015).

Genel olarak engellilikle ilişkilendirilen veya belirli bozukluklar ya da kişinin kronik sağlık durumlarıyla ilişkilendirilen stereotipler vardır. Örneğin, tüm engellilerin iyileşmek istediği, tekerlekli sandalye kullanıcılarının aynı zamanda zihinsel engelli olduğu ya da kör insanların özel içgörü biçimlerine sahip olduğu gibi varsayımlar vardır (Sutherland, 1982). Toplumda bu stereotipler, ayrımcı uygulamaları haklı çıkarmakta ve engellilere yönelik ayrımcı tutum ve davranışları güçlendirmektedir. (Wüllenweber, Theunissen ve Mühl, 2006).

Her ne kadar ableism ve disableism engelli ayrımcılığını tanımlıyor olsa da, bu terimlerin vurgusu biraz farklıdır. Ableism, engelli olmayan kişiler lehine yapılan ayrımcılıktır, disableism ise engelli kişilere yönelik ayrımcılıktır (Pulrang, 2022).

Ferri ve Conner'e göre sağlamcılığın çeşitli tanımları vardır, ancak bunların hepsi toplumda engelli bireylerin yaşadığı ayrımcılık ve baskıya dayanmaktadır (Ferri ve Connor, 2002).

Sağlamcılık, kültürel, bireysel ve kurumsal düzeylerde engeli olmayan insanlara ayrıcalık tanımak ve engelli insanlara dezavantaj sağlamak olarak anlaşılır (Adams, Bell ve Griffin, 2007).

Sağlamcılığın, evrimsel ve varoluşsal kökenleri olabilir. Aynı zamanda inanç sistemlerinden, dilden ya da bilinçsiz önyargılardan da kaynaklanıyor olabilir (Ho, Bonaccio, Connelly ve Gellatly, 2022). Sağlamcılığın literatürde birçok türleri bulunmaktadır:

1. Fiziksel sağlamcılık, fiziksel engelli bireylere karşı nefret veya ayrımcılıktır.
2. Zihinsel sağlamcılık, zihinsel sağlık koşulları ve bilişsel engellere dayalı ayrımcılıktır.
3. Tıbbi sağlamcılık hem kişilerarası hem de sistematik olarak mevcut olabilir; çünkü tıbbi kurumlar ve bakıcılar tarafından belirlenen kararlar, engelli hastaların özerklik ve karar verme gibi haklarını kullanmasını engelleyebilir.
4. Yapısal sağlamcılık, rampalar, tekerlekli sandalyeler, özel eğitim ekipmanları gibi erişilebilirlik araçlarını sağlamakta başarısızlık olabilir (Forman, Valerie, Kimberly, Wayne, Weiner, Stevens, Vincent ve Brian, 2015).
5. Kültürel sağlamcılık, engelli insanları reddetmek, dışlamak veya görünmez kılmak dahil olmak üzere engellilere karşı ayrımcılık yapabilen davranışsal, kültürel ve sosyal kalıplardır.
6. İçselleştirilmiş sağlamcılık, engelliliğin utanılacak veya saklanacak bir şey olduğu görüşünü benimseyerek veya erişilebilirliği veya desteği reddederek engelli kişinin kendisine ve diğer engellilere karşı ayrımcılık yapmasıdır. İçselleştirilmiş sağlamcılık, engelli bireylere kötü muamelenin bir sonucu olabilir (Campbell, 2009).
7. Düşmanca yaklaşım sağlamcılık, insanların bir engellilik semptomlarına veya engelli bir kişinin fenotiplerine karşı düşmanca davrandığı sosyal ya da kültürel sağlamcılık türüdür.
8. Yardımsever sağlamcılık, insanların engelli bireyleri yetişkin olarak görmek yerine bir çocuk gibi davranmasıdır. Engellilerin göz ardı edilmesi, yaşam deneyimlerine saygı duyulmaması, mikro saldırganlık, önemli karar alma süreçlerinde görüşlerinin dikkate alınmaması, mahremiyetin veya kişisel sınırların ihlali, istenmeyen yardım, engelli kişiyi dinlememek örnek olabilir (Redmond, Michelle, Kemerling ve Silverman, 2019).

İKİNCİ BÖLÜM

MİKRO SALDIRGANLIK

2.1 Mikro Saldırganlık Tanımı

Mikro saldırganlık son yıllarda sosyal psikoloji, eğitim, sağlık, iş dünyası ve daha pek çok alanda giderek daha fazla tartışılmaktadır. Mikro saldırganlık, hedef bireyin özelliklerine veya kimliğine göre, zarar vermeyen davranış veya kelimelerin farklı şekillerde yorumlanması ve algılanması sonucu ortaya çıkabilecek psikolojik açıdan zararlı etkileri ifade etmektedir. (Hosking, 2008).

Mikro saldırganlıklar sıklıkla kasıtsız olarak gerçekleştirilir ve bunun sonucunda zararlı etkiler hedef kişi tarafından doğru bir şekilde fark edilemeyebilir. Bu nedenle mikro saldırganlıklar, açık ırkçılık, cinsiyetçilik (Spanierman, Clark ve Kim, 2021) veya diğer ayrımcılık biçimleri kadar kolay tanımlanamayabilir. Bununla birlikte, çok sayıda araştırma bu davranış ve sözlerin hedef bireyin özsaygısını, özgüvenini ve psikolojik iyi oluşunu olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermiştir (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021).

Mikro saldırganlıklar tipik olarak bilinçsiz veya önyargılı düşüncelerin yansımasıdır. İşverenler, öğretmenler, sağlık çalışanları veya diğer kişiler tarafından, özellikle belirli özelliklere sahip bireyleri hedef alırken, farkında olmadan yapılan yargılama veya ayrımcılık, mikro saldırganlık olarak adlandırılabilir. Örneğin bir kişiye "Senin gibi bir kadın için oldukça başarılısın" demek, kadının işyerinde sırf kadın olduğu için ayrımcılığa uğradığını hissetmesine neden olabilir (Officer ve Groce, 2009).

Mikro saldırganlıklar genellikle üç ana gruba ayrılır: "mikro saldırganlıklar", "mikro hakaretler" ve "mikro geçersiz kılmalar". Mikro saldırganlıklar, küçük suç veya zarara yol açabilecek sözler veya eylemleri içerir. Mikro hakaretler, bir kişinin kimliğini veya farklılıklarını göz ardı eden veya reddeden sözler veya eylemlerdir. Mikro geçersiz kılma ise, bir kişinin kimliğini veya özelliklerini küçük düşürerek incitici etkiler yaratabilecek sözcük veya eylemleri içerir (Diamond, 1993).

Mikro saldırganlıklar, özellikle ayrımcılığın açıkça yasaklandığı ve toplumsal çeşitliliğin arttığı bir dönemde, insanlar arasındaki kültürel farklılıkları ve çeşitliliği

tanımının ve kabul etmenin önemini vurgulamaktadır (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021).

Mikro saldırganlıkların neden önemli olduğuna dair daha detaylı bilgi vermek gerekirse, bu tür davranışlar birçok bireyin yaşam kalitesini düşürebilir ve özgüvenlerini zedeleyebilir (Periyakoil, Chaudron, Hill, Pellegrini, Neri ve Kraemer, 2020). Bunun özellikle uzun vadede depresyon, anksiyete ve diğer psikolojik rahatsızlıklara yol açabileceği bilinmektedir. Bu araştırma, mikro saldırganlıklar ile pozitif mental sağlık ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkileri araştırmayı hedeflemektedir.

Ek olarak, mikro saldırganlıklar bireyler arasındaki iletişimi ve işbirliğini olumsuz yönde etkileyebilir. Birisi mikro saldırganlığa maruz kaldığını algıladığında, önyargı sergileyen kişiye karşı güvensizlik veya öfke hissedebilir. Bu durum ilişkilerin gerginleşmesine neden olabilir ve işbirliğini zorlaştırabilir (Bogart, 2014).

Sonuç olarak mikro saldırganlıklar, kasıtsız olarak ortaya çıkan ayrımcılık biçimleri olarak tanımlanabilir. Bu davranışların hedef bireylerin psikolojik sağlıklarına ve özgüvenlerine zarar verdiği ve kişiler arası iletişimi olumsuz etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle mikro saldırganlıklara karşı farkındalığın artırılması ve önlenmesine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir (Diamond, 1993).

Mikro saldırganlıklar, birçok insanın günlük yaşamlarında karşılaştığı ve çoğu zaman farkında olmadan yaptığı davranışlar olarak tanımlanabilir (Spanierman, Clark ve Kim, 2021). Toplumsal farklılıkların varlığına duyarlılığın ve kabulün arttığı bir çağda bu davranışlar daha da önem kazanmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırma, işyerinde mikro saldırganlıkların varlığını inceledi. 119 katılımcının %60'ı işyerlerinde en az bir kez mikro saldırganlık yaşadıklarını bildirdi. Ayrıca katılımcıların %64'ü bu davranışların hedef bireylerin performansı ve motivasyonu üzerinde olumsuz etkisi olduğuna inanıyordu (Hosking, 2008).

Benzer bir çalışma, toplumun çeşitli kesimlerinden mikro saldırganlıklara ilişkin verilerin toplandığı Avrupa'da da yürütüldü. 8.000 katılımcının %54'ü geçen yıl en az bir kez mikro saldırganlıkla karşılaştığını belirtti. Bu oran LGBT+ bireyler,

göçmenler ve engelli bireyler arasında daha yüksekti (Tran, Sullivan ve Nicholas, 2023).

Mikro saldırganlıklar kurumsal hayatta da sıklıkla karşılaşılan bir sorun olarak görülmektedir. ABD'deki işyerlerinde yapılan bir araştırmaya göre çalışanların yüzde 20'si en az bir kez mikro saldırganlığa maruz kaldıklarını belirtti. Bu araştırmada ayrıca mikro saldırganlıkların hedef bireylerin işyerindeki performansını olumsuz etkilediği ve çalışanların motivasyonunu azalttığı sonucuna varılmıştır (Chou ve Chai, 2011).

2.2. Mikro Saldırganlık Türleri

Mikro saldırganlığın pek çok farklı türü vardır ve burada yaygın türlerden bazı örnekler verilmiştir:

1. Cinsiyete Dayalı Mikro Saldırganlıklar: Kadınları küçük düşürmek veya cinsiyet rollerini empoze etmek gibi davranışlar, cinsiyete dayalı mikro saldırganlıkların örnekleridir.
2. Irksal Mikro Saldırganlıklar: Bir kişinin ırkı veya etnik geçmişiyle ilgili ayrımcı veya aşağılayıcı yorumlar veya davranışlar, irksal mikro saldırganlık örnekleridir.
3. LGBT+ Mikro Saldırganlıkları: LGBT+ bireylerin kimliklerini hedef alan önyargılı veya ayrımcı davranışlar LGBT+ mikro saldırganlıklarına örnektir.
4. Engelliliğe Dayalı Mikro Saldırganlıklar: Engelli kişileri hedef alan ayrımcı, aşağılayıcı veya önyargılı davranışlar, engelliliğe dayalı mikro saldırganlıkların örnekleridir.
5. Yaşla İlgili Mikro Saldırganlıklar: Yaşlı bireylere yönelik ayrımcı veya aşağılayıcı davranışlar, yaşa bağlı mikro saldırganlıkların örnekleridir.
6. Kişilik Temelli Mikro Saldırganlıklar: Bir kişinin fiziksel özellikleri, kişilik özellikleri veya zihinsel sağlık durumu hakkında önyargılı veya ayrımcı yorumlar, kişiliğe dayalı mikro saldırganlıkların örnekleridir (Diamond, 1993; Williams, 2020).

Mikro saldırganlıklar bireylere yönelik kasıtlı veya kasıtsız, baskıcı, ayrımcı, aşağılayıcı veya önyargılı olabilecek davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu davranışlar kişinin ırkı, cinsiyeti, cinsel yönelimi, dini inancı veya engeli gibi

özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Farklı mikro saldırganlık türlerine bazı örnekler verilebilir:

1.Kültürel Mikro Saldırganlıklar: kültürel mikro saldırganlıklar, kasıtlı veya kasıtsız olarak bireyin kültürüne yönelik baskıcı veya önyargılı davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu mikro saldırganlıklar, kişinin kültürüyle ilişkili yargılar, önyargılar ve stereotipler nedeniyle ortaya çıkabilir. Örneğin birine şunu sormak: "Sizin kültürünüzde kadınlar genellikle evde kalır ve çalışmaz, değil mi?" kültürel bir mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir.

2.Cinsiyet Mikro Saldırganlıkları: cinsiyet mikro saldırganlıkları, bireyin cinsiyetiyle ilgili baskıcı veya önyargılı davranışları ifade eder. Bu mikro saldırganlıklar, kişinin cinsiyetiyle ilgili önyargılar nedeniyle ortaya çıkabilir. Örneğin, işyerinde bir kadına defalarca "tatlım" gibi terimlerle hitap etmek, cinsiyet mikro saldırganlığı olarak değerlendirilecektir (Snyder, Wang ve Truitt, 2018).

3.Rastgele Mikro Saldırganlıklar: rastgele mikro saldırganlıklar, herhangi bir sebep olmaksızın ya da bireyin belirli bir özelliğine dayanılarak gerçekleştirilen baskıcı ya da önyargılı davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu mikro saldırganlıklar, belirli bir özellik nedeniyle bir kişiyi hedef alabilir. Örneğin birine "İngilizceniz mükemmel, onu nerede öğrendiniz?" diye sormak, rastgele bir mikro saldırganlık olarak kabul edilebilir.

4.Engellilik Mikro Saldırganlıkları: engellilik mikro saldırganlıkları, engelliliği nedeniyle bir bireye yönelik baskıcı veya önyargılı davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu mikro saldırganlıklar, kişinin engelliliğiyle ilgili yanlış anlamalar ve stereotipler nedeniyle ortaya çıkabilir. Örneğin birine "Sen engellisin, bunu yapamazsın" demek engellilik mikro saldırganlığına örnektir (Silvers, 2003).

Toplumda anlayışı, saygıyı ve kapsayıcılığı teşvik etmek için bu mikro saldırganlıkları tanımak ve ele almak çok önemlidir.

Cinsiyet temelli mikro saldırganlıklar gerçekten de kadınların ve çeşitli cinsiyetlerden bireylerin toplumsal yaşamda karşılaştığı önemli bir sorundur. Bu mikro saldırganlıklar cinsiyet kimliğine, rollere, fiziksel özelliklere ve hatta kişilik özelliklerine dayalı önyargı ve ayrımcılığı yansıtabilir (Young, Anderson ve Stewart, 2015).

Cinsiyete dayalı mikro saldırganlıklar; cinsiyet kimliği, cinsiyet rolleri, cinsiyet stereotipleri ve cinsel yönelimle ilgili önyargı ve ayrımcılığı kapsayan incelikli, ve sıklıkla tekrarlanan bilinçaltı davranışlarıdır (Lett, Tamaian ve Klest, 2020). Bu davranışlar genellikle fark edilmez ve açıkça ayrımcı veya saldırgan değildir. Ancak zamanla bu eylemler hedef bireyin özgüvenini aşındırabilir, iş performansını etkileyebilir ve zihinsel sağlık sorunlarına yol açabilir.

Cinsiyete dayalı mikro saldırganlıklar çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. İşte bazı örnekler:

1.Cinsiyet Kalıp Yargıları: Cinsiyet kalıp yargıları, cinsiyete dayalı mikro saldırganlıkların en yaygın türüdür. Bu mikro saldırganlıklar, bir cinsiyetin belirli özelliklere sahip olduğunu varsayar. Örneğin “erkekler güçlü ve saldırgan, kadınlar ise zayıf ve duygusaldır” gibi genellemeler yapmak cinsiyet temelli mikro saldırganlıkları yansıtmaktadır (Diamond, 1993).

2.Cinsiyete Dayalı İsimler: Cinsiyete dayalı mikro saldırganlıklar, bir kişinin adını kullanırken veya ona hitap ederken cinsiyetinin vurgulanmasıyla da ortaya çıkabilir. Örneğin bir kadına "tatlım" demek, onun kimliğini yalnızca fiziksel niteliklere indirgeyebilir.

3. Cinsiyete Dayalı Dil: Cinsiyete dayalı mikro saldırganlıklar, cinsiyete dayalı dilin kullanılması yoluyla meydana gelebilir. "O bir erkeğin kadınıdır" ya da "o bir kadının erkeğidir" gibi ifadeler toplumsal cinsiyete sınırlar çizmekte ve bireylerin kendilerini ifade etme özgürlüklerini kısıtlamaktadır (Harris, 1995).

4.Cinsiyete Dayalı Davranışlar: Bu mikro saldırganlıklar, cinsiyete dayalı davranışlar aracılığıyla da ortaya çıkabilir. Örneğin bir kadına yapması gereken bir iş üstesinden gelemeyeceği bir iş olduğunu ya da bunun erkeklere özel bir aktivite olduğunu söylemek onun yeteneklerini zayıf görme gibi anlaşılabilir (Harris, 1995).

Toplumsal cinsiyete dayalı mikro saldırganlıkları tanımak ve ele almak, toplumda saygıyı, kapsayıcılığı ve eşitliği teşvik etmek için çok önemlidir.

2.2.1. Mikro Saldırganlıklar ve Engelli Bireyler

Engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıklar aslında günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklardan biridir (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021). Çok sayıda

çalışma, engelli bireylerin sıklıkla mikro saldırganlıklarla karşılaştığını göstermiştir. Örneğin, bir çalışmada işitme engelli bireylerin yaklaşık %70'i sağlık hizmeti alırken veya sosyal etkileşime girerken mikro saldırganlık yaşadıklarını bildirmiştir (Lee, Ditchman, Thomas ve Tsen, 2019). Benzer şekilde görme engelli bireylerin %85'i devlet kurumları gibi kamu kurumlarıyla etkileşimde bulunurken mikro saldırganlıklarla karşılaştıklarını bildirmiştir (Lett, Tamaian ve Klest, 2020).

Yapılan bir araştırmada engelli bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları mikro saldırganlıklar incelendi. Bu çalışmaya katılan 1.580 engelli bireyin %84'ü geçtiğimiz yıl içinde en az bir kez mikro saldırganlık yaşadıklarını belirtmiştir (Officer ve Groce, 2009). Mikro saldırganlık türlerinin de incelendiği araştırmada, en yaygın görülen türlerin arasında "engelli bireylerin yaşam tarzlarına ilişkin yargılamalar" (%72), "engelli bireylerin kapasitelerini sorgulama" (%68) ve "engelli bireylerin fiziksel görünümüne ilişkin yargılamalar" (%51) yer alıyor. Bu çalışmada tanımlanan en sık karşılaşılan mikro saldırganlık türlerinden bazı örnekler:

1.Engelli bireylerin yaşam tarzlarına yönelik yargılar: "Senin gibi birinin nasıl çalışabileceği konusunda endişelerim var", "Bu kadar iş yapabileceğinizi gerçekten düşünüyor musunuz?"

2.Engelli bireylerin kapasitelerinin sorgulanması: "Bunu yapabilecek misin?", "Bunun için yeterince güçlü müsün?"

3.Engelli bireylerin fiziksel görünümüyle ilgili yargılar: "Senin gibi biri güzel biri olamaz", "Senden nefret ediyorum çünkü sen engellisin"

Diğer bir araştırmada ise, engelli bireylerin çalışma hayatında karşılaştıkları mikro saldırganlıklar incelenmiştir. Bu araştırmaya katılan engelli bireylerin %57'si, işyerlerinde en az bir kez mikro saldırganlığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Bu mikro saldırganlıkların, engelli bireylerin iş yerindeki performansını ve motivasyonunu olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır (Michailakis, 2003).

Engelli bireylerin çalışma hayatında karşılaştığı mikro saldırganlıklar da önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bir araştırmada, engelli bireylerin iş hayatındaki mikro saldırganlıklara maruz kalma sıklığı incelenmiştir. Bu araştırmaya katılan engelli bireylerin %57'si işyerlerinde en az bir kez mikro saldırganlığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Aynı araştırmada, en sık rastlanan mikro saldırganlık türleri arasında "engelli bireylerin kapasitelerinin sorgulanması" (%66), "engelli bireylerin

iş yerinde varlıklarının sorgulanması" (%53) ve "engelli bireylerin iş yerinde ayrımcılığa uğraması" (%42) yer almıştır (Periyakoil, Chaudron, Hill, Pellegrini, Neri ve Kraemer, 2020).

Görme engelli insanların karşılaştığı mikro saldırganlıklar, diğer engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıklar gibi günlük yaşamda ve iş hayatında sıkça görülmektedir. Bazı araştırmalar, görme engelli insanların karşılaştığı mikro saldırganlıkların türlerini ve sıklığını incelemiştir.

Bir araştırmada, görme engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıklar incelenmiştir. Bu araştırmaya katılan 203 görme engelli bireyin %89'u, son bir yıl içinde en az bir kez mikro saldırganlığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Aynı araştırmada, mikro saldırganlıkların türleri de incelenmiştir ve en sık rastlanan türler arasında "görme engelli bireylerin işlevselliklerine yönelik sorgulama" (%83), "görme engelli bireylerin bağımsızlıklarının sorgulanması" (%79) ve "görme engelli bireylerin fikirlerine itibar edilmemesi" (%68) yer almıştır (Michailakis, 2003).

Araştırmalar, görme engelli bireylerin mikro saldırganlıklara sık sık maruz kaldığını göstermektedir. Örneğin, bir çalışmada, görme engelli bireylerin yüzde 72'sinin hayatlarında en az bir kez mikro saldırganlıkla karşılaştıkları belirtilmiştir. Bu mikro saldırganlıklar, çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir; örneğin, "Sana bakıyorum, nasıl yürüyebildiğini anlayamıyorum" gibi sözler kullanarak engelli bireylerin günlük yaşamlarını sorgulayabilir veya engellilikle ilgili olumsuz stereotipler içerebilir (Keller ve Galgay, 2010).

Görme engelli bireylerin iş hayatında karşılaştığı mikro saldırganlıklar da önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan bir araştırmada, görme engelli bireylerin iş hayatındaki mikro saldırganlıklara maruz kalma sıklığı incelenmiştir. Bu araştırmaya katılan görme engelli bireylerin %59'u (Spanierman, Clark ve Kim, 2021) iş yerlerinde en az bir kez mikro saldırganlığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Aynı araştırmada, en sık rastlanan mikro saldırganlık türleri arasında "görme engelli bireylerin işlevselliklerinin sorgulanması" (%70), "görme engelli bireylerin iş yerinde varlıklarının sorgulanması" (%55) ve "görme engelli bireylerin iş yerinde ayrımcılığa uğraması" (%40) yer almıştır.

Görme engelli bireylerin karşılaştıkları mikro saldırganlıklar, onların günlük yaşamda ve iş hayatında karşılaştıkları zorlukların bir parçasıdır. Bu durum, görme

engelli bireylerin işsizlik, yoksulluk, yalnızlık ve depresyon gibi problemlerle karşı karşıya kalmasına neden olabilir. Bu nedenle, toplumun daha iyi bir konuma gelmesi için, mikro saldırganlıkların farkında olunması ve görme engelli bireylerin haklarına saygı duyulması gerekmektedir (Keller ve Galgay, 2010).

Mikro saldırganlıkların nedenleri, genellikle bilincinde olunmadan gerçekleşir ve kişiler tarafından fark edilmez. Bu nedenle, kişiler mikro saldırganlıkların gerçekleştiğinin farkında olmadan, diğer kişileri incitici sözler sarf edebilir veya davranışlar sergileyebilir. Örneğin, bir kişi, farkında olmadan, bir görme engelli bireye yol tarifi verirken, "sağa dönüp 3 adım ilerledikten sonra sola dön" gibi ifadeler kullanabilir (Williams, 2020). Bu durum, görme engelli bireyin işlevselliği hakkında bir sorgulama ve ayrımcılık olarak algılanabilir.

Mikro saldırganlıklar, farklı toplumsal gruplara yönelik olabilir ve bu gruplara bağlı olarak farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Örneğin, görme engelli bireyler için mikro saldırganlıklar, görsel algılamada yaşadıkları zorluklar nedeniyle oluşabilir. Bunlar, örneğin, görme engelli bir kişiye "gözlerinin açılması" gibi ifadeler kullanarak, engellinin yaşadığı sorunu yadsıyarak veya onu tamamen yok sayarak gerçekleşebilir. Aynı şekilde, işitme engelli bireyler için, "sana anlattığım şeyleri duymamış olabilirsiniz" gibi ifadeler kullanarak, engellinin işlevselliğine yönelik bir sorgulama yapılmış olabilir (Borowsky, Morinis ve Garg, 2021). Ayrıca, işitme engelli bireyler için, bir kişinin onlarla yüz yüze iletişim kurarken, işaret dili veya diğer yardımcı teknolojiler kullanmadan konuşmalarını sürdürmesi veya yeterince yavaş konuşmaması gibi durumlar da mikro saldırganlıklara örnek olarak verilebilir.

Mikro saldırganlıklar, özellikle engelli insanların günlük hayatlarında sıkça karşılaştığı ve ciddi sonuçlara neden olan bir konudur. Bu mikro saldırganlıklar, engelli bireylerin psikolojik sağlığına zarar verebilir ve onların sosyal ve ekonomik yaşamlarını etkileyebilir. Engelli bireylerin karşılaştıkları bu zorlukların sonucunda, işsizlik, yoksulluk, yalnızlık ve depresyon gibi problemler ortaya çıkabilir. Toplumsal adaletin sağlanması için bu konunun ele alınması ve çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu amaçla yapılan akademik çalışmalar (Williams, 2020), engellilere karşı yapılan mikro saldırganlıkların incelenmesi, anlaşılması ve önlenmesi üzerine odaklanmaktadır.

Birçok araştırmacı, engelli insanların karşılaştığı mikro saldırganlıkların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz etkilediğini göstermiştir. Örneğin, yapılan bir araştırmada, görme engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıkların stres ve anksiyete düzeylerini arttırdığı ve depresyon semptomlarını tetiklediği bulunmuştur (Lee, Ditchman, Thomas ve Tsen, 2019). Benzer şekilde, Norris, McGuire ve Stolz (2016), işitme engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıkların kendilerine güvensizlik hissi ve özsaygı sorunlarına neden olduğunu ve iş hayatında başarılarını etkilediğini göstermiştir.

Bununla birlikte, bu konudaki araştırmaların yetersizliği de bir sorundur. Engelli bireylerin mikro saldırganlıklarla nasıl başa çıktığı, hangi yöntemlerin etkili olduğu ve bu yöntemlerin toplumsal adaleti sağlama açısından önemi hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir (Silvers, 2003).

2.3 Mikro Saldırganlıkların Engelli Bireyler zerindeki Etkileri

Çağdaş zamanlarda mikro saldırganlık kavramı sosyal psikolojik araştırmalarda önemli bir konu haline gelmiştir. Mikro saldırganlıklar, bir gruba veya bireye yönelik incelikli, genellikle kasıtsız, küçük ölçekli davranışları ifade eder. Bu davranışlar genellikle alıcı tarafından fark edilmeden veya onaylanmadan gerçekleşir. Engelli bireylerin de mikro saldırganlıklar yaşadığı bilinmektedir. (Douds ve Hout, 2020).

Mikro saldırganlıkların engelli bireyler üzerinde çeşitli olumsuz etkileri vardır (Bogart ve Dunn, 2019). Öncelikle engelli bireylerin duygusal refahını olumsuz yönde etkilemektedir. Mikro saldırganlıklara maruz kalan engelli bireyler sıklıkla kendilerini değersizleştirilmiş ve kabul edilmemiş hissederler. Bu duygular özgüvenlerini azaltır ve özgüvenlerini aşındırmaya sebebiyet verebilir.

Mikro saldırganlıkların bir diğer olumsuz etkisi ise engelli bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlığına olan etkileridir. Mikro saldırganlıklara maruz kalmak engelli bireylerin stres düzeylerini artırarak vücutlarında çeşitli fizyolojik değişikliklere yol açmaktadır. Aynı zamanda mikro saldırganlıklar engelli bireylerin ruh sağlığını da etkilemektedir. Mikro saldırganlığa maruz kaldıklarında engelli bireyler kaygı ve depresyon gibi ruh sağlığı sorunları yaşayabilmektedir (Bogart ve Dunn, 2019).

Mikro saldırganlıkların bir diğerk zararlı etkisi ise engelli bireylerin sosyal yaşamları üzerindeki etkileridir (Douds ve Hout, 2020). Mikro saldırganlıklara maruz kaldıklarında engelli bireyler sıklıkla kendilerini izole edilmiş ve toplumdan dışlanmış hissederler. Bu durum sosyal yaşamlarını kısıtlama ve topluma katılımlarını engellemektedir. Ayrıca mikro saldırganlığa maruz kalmak engelli bireylere karşı toplumdaki olumsuz tutumların devam etmesine neden olmakta ve engelli bireylere yönelik hoşgörünün azalmasına yol açmaktadır.

Mikro saldırganlıkların engelli bireylerle ilişkiler üzerindeki etkisi de toplumsal öneme sahiptir. Engelli bireyler mikro saldırganlıklar yaşadıklarında toplumdaki mevcut önyargıların devam etmesine katkıda bulunmaktadır. Bu, engelli bireylere yönelik toplumsal tutumların hayatlarını daha zorlu hale getirebileceğini göstermektedir (Bogart ve Dunn, 2019).

Bu nedenle mikro saldırganlıkların azaltılması veya ortadan kaldırılması, engelli bireylerin topluma daha fazla dahil edilmesini kolaylaştırabilir. Farkındalık yaratmak, eğitim sağlamak ve engellilere yönelik olumlu stereotipleri teşvik etmek, mikro saldırganlıklarla mücadelede önemli adımlardır. Engelli bireylerin insan haklarına saygı duymak ve toplumsal kabulü teşvik etmek herkesin ortak sorumluluğunu gerektirir (Douds ve Hout, 2020). Ayrıca işyerleri, okullar, kamu kurumları ve diğerk kuruluşların engelli bireylerin desteklenmesine yönelik ayrımcılık karşıtı politika ve uygulamalar geliştirmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak mikro saldırganlıklar engelli bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen önemli bir toplumsal sorun oluşturmaktadır. Engellilik ve toplumsal tutumlar hakkında farkındalık yaratmak ve eğitim sağlamak, mikro saldırganlıkların azaltılmasına ve engelli bireylerin topluma katılımının artırılmasına katkıda bulunabilir. Ayrıca engelli bireylerin haklarına saygı gösterilmesi ve engelli dostu politikaların benimsenmesi de önemli adımlardır (Douds ve Hout, 2020).

Mikro saldırganlıkların engelli bireylerin günlük yaşamları üzerinde zararlı etkileri olduğu, duygusal ve fiziksel sağlıklarını etkilediği gösterilmiştir. Mikro saldırganlıklar, engelli bireylerin sosyal hayata başarılı katılımının önünde bir engel olarak görülmektedir (Bogart ve Dunn, 2019).

Engelli bireylerle etkileşimlerde mikro saldırganlıkları tespit etmek zor olabilir çünkü bunlar genellikle açıkça ifade edilmeyen ancak oldukça incelikli ve

gizli davranışlar olarak ortaya çıkar. Bu nedenle mikro saldırganlıkların farkında olmak ve engelli bireylerin yaşayabileceği acıyı anlamak önemlidir (Michailakis, 2003).

Mikro saldırganlıklar engelli bireylerin günlük yaşamlarında çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Örneğin, fiziksel engelli bir bireyin yardıma ihtiyacı olduğunda başkasına yardım etmek veya engelli bir kişiden bahsederken aşağılayıcı veya utanç verici bir dil kullanmak gibi davranışlar mikro saldırganlık olarak değerlendirilebilir (Bogart ve Dunn, 2019).

Mikro saldırganlıklar engelli bireylerin psikolojik iyi olma hallerine zarar verebilmektedir (Harris, 1995). Engelli bireyler karşılaştıkları mikro saldırganlıklar sebebiyle yalnızlık, düşük benlik saygısı, kaygı, depresyon ve stres yaşayabilirler. Bu nedenle mikro saldırganlıkların önlenmesi ve engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun destek sağlanması hem bireylere hem de topluma fayda sağlayacaktır (Williams, 2020).

Engelli bireylerle etkileşimde mikro saldırganlıkların önlenmesi için farkındalık eğitimi verilmesi ve engelli bireylerin özgürlük ve haklarına saygı gösterilmesi esastır. Engelli bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları engellerin kaldırılması ve toplumun onlar için daha ulaşılabilir hale getirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu, engelli bireylerin sosyal hayata daha kolay katılım sağlamasını ve toplumun ayrılmaz bir parçası olmasını sağlayacaktır (Douds ve Hout, 2020).

Görme engelli bireylerin karşılaştığı ayrımcılık sıklıkla mikro saldırganlık olarak bilinen incelikli davranışlar yoluyla kendini gösterir; bu davranışlar, engelli bireylerin kimliğine veya durumuna yönelik bilinçli veya bilinçsiz olarak düşmanca veya ayrımcı tutumların sergilenmesi olabilir (Douds ve Hout, 2020). Bu makale, literatürdeki araştırma bulgularına dayanarak mikro saldırganlıkların görme engelli bireyler üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Araştırmalar görme engelli bireylerin sıklıkla mikro saldırganlıkla karşılaştığını göstermektedir. Örneğin bir çalışmada görme engelli bireylerin %72'si hayatlarında en az bir kez mikro saldırganlık yaşadıklarını bildirmiştir (Keller ve Galgay, 2010). Bu mikro saldırganlıklar çeşitli biçimlerde olabilir; örneğin engelli bireylerin günlük yaşamlarını sorgulayabilir veya "Sana bakıyorum ve nasıl

yürüyebildiğini anlayamıyorum" gibi ifadeler kullanarak engellilikle ilgili olumsuz stereotipler içerebilirler.

Mikro saldırganlıkların görme engelli bireyler üzerindeki etkileri çeşitli boyutlarda ölçülmüştür. Örneğin bir çalışma, mikro saldırganlıkların görme engelli bireylerin özgüven düzeylerini azalttığını ve stres düzeylerini artırdığını buldu. Başka bir çalışmada mikro saldırganlıkların engelli bireylerin iş performansını ve iş tatminini olumsuz etkilediği sonucuna varılmıştır (Zhang, Zhang ve Pinderhughes, 2019).

Mikro saldırganlıkların görme engelli bireyler üzerindeki etkilerini tam olarak anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Ancak mevcut çalışmalar, bu davranışların engelli bireylerin sağlığı ve refahı üzerinde zararlı bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Mikro saldırganlıkların görme engelli bireyler üzerindeki etkilerini azaltmak için farkındalık yaratmak ve eğitim vermek çok önemlidir (Douds ve Hout, 2020). Örneğin işyerlerinde engellilik ile ilgili olarak farkındalık eğitimi verilmesi, çalışanların mikro saldırganlık davranışlardan kaçınmasına yardımcı olabilir. Bu eğitimlerde çalışanlar engellilik konusunda farkındalık kazanabiliyor ve engelli çalışanların karşılaştığı zorluklar hakkında bilgi sahibi olabiliyor. İşverenler ayrıca işyerindeki engelli çalışanların ihtiyaçlarını belirlemek için çalışanlarıyla aktif diyalog kurabilirler.

Ayrıca kamusal alanda engelli bireylerin olumlu mesaj ve imajlarını öne çıkaran kampanyaların düzenlenmesi mikro saldırganlık davranışlarının azaltılmasına yardımcı olabilir. Engelli bireylerin toplumun kabul edilen ve saygı duyulan normal üyeleri olarak gösterilmesi önyargı ve ayrımcılığın azalmasına katkıda bulunabilir. Özellikle görme engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıklar, engelli bireylerin karşılaştığı en zorlu sorunların başında gelmektedir. Bu sorunun aşılması toplumsal farkındalığın artırılmasını ve uygun önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. (Harris, 1995).

Çok sayıda çalışma, mikro saldırganlıkların görme engelli bireylerin yaşamlarını olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Örneğin Edwards (2017), görme engelli bireylerin günlük yaşamlarında mikro saldırganlıklarla karşılaştıklarını ve bunun depresyon, kaygı, düşük özsaygı gibi çeşitli olumsuz sonuçlara yol açtığını tespit etmiştir. Benzer şekilde Li (2019), görme engelli bireylerin iş yerinde mikro

saldırganlıklar da yaşadığını, bunun da iş tatminini ve iş performansını olumsuz etkilediğini keşfetmiştir.

Toplumun engelli bireylerle etkileşiminde farkındalığın artırılması ve uygun önlemlerin alınmasıyla mikro saldırganlıkların etkileri en aza indirilebilir. Örneğin işyerlerinde engellilik farkındalığı eğitimi verilmesi, çalışanların mikro saldırganlık davranışlarına karşı bilinçlenmesine yardımcı olabilir (Conover ve Israel, 2019). İşyerleri engelli bireylerin iş performanslarını da onların ihtiyaçlarına uygun düzenlemeler yaparak arttırabilmektedir. Görme engelli bireyler için sesli talimat veya Braille alfabesi gibi özellikler içeren araçların kullanılması, çalışmalarında daha verimli olmalarına yardımcı olabilir.

Mikro saldırganlıkların engelli bireyler üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik çabalar yalnızca işyerleri ile sınırlı değildir. Okullar ve üniversiteler gibi eğitim kurumları, öğrencilerin engelli bireylerle etkileşimde bulunurken farkındalıklarını arttıracak programlar oluşturabilir (Bogart ve Dunn, 2019). Bu programlar öğrencileri engelli bireylerin ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı hale getirebilir.

Ayrıca toplumda genel farkındalığın artırılması için engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları zorlukları vurgulayan ve medya aracılığıyla engellilik konusunda farkındalık yaratan kampanyalar da büyük önem taşımaktadır. Bu tür kampanyalarda engelli bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları engeller ve bunların yaşam kaliteleri üzerindeki etkileri vurgulanmalıdır. Bu, toplumda engellilik konusunda farkındalığın artmasına katkıda bulunarak engelli bireylerin hayatını kolaylaştıracaktır (Zhang, Zhang ve Pinderhughes, 2019).

Engelli bireyler sıklıkla mikro saldırganlık yaşarlar. Engellilik her yaşta herkesi etkileyebilir ve engelli bireyler hayatlarının çeşitli alanlarında ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıklar sağlık, eğitim, işyerleri ve sosyal ortamlarda karşılaştıkları engeller nedeniyle daha da artmaktadır (Conover ve Israel, 2019).

Çok sayıda çalışma, mikro saldırganlıklara maruz kalmanın engelli bireylerde ruh sağlığı sorunlarına yol açabileceğini göstermiştir. Örneğin, yapılan bir çalışmada engelli öğrencilerin sıklıkla kaygı, depresyon ve düşük özsaygı ile ilişkili mikro saldırganlık yaşadıklarını ortaya koymuştur (Huang, O'Connor ve Keenan, 2017).

Benzer şekilde başka bir çalışmada mikro saldırganlık yaşayan engelli bireylerin travma sonrası stres bozukluğu, kaygı ve depresyon geliştirme riski altında olduğu bulunmuştur (Wong, Derthick, David ve Sawin, 2018).

Engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıkların bir diğer sonucu ise sosyal izolasyon ve dışlanmadır. Araştırmalar, engelli bireylerin mikro saldırganlıklara maruz kalmaları nedeniyle toplumda daha az kabul gördüklerini ve daha az sosyal destek aldıklarını göstermiştir (Karniol, Grosz ve Schorr, 2016). Bu, engelli bireylerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir ve zihinsel sağlık sorunlarını daha da kötüleştirebilir.

Mikro saldırganlıkların engelli bireylerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve yaşamlarını iyileştirmek için çeşitli önlemler alınabilir (Conover ve Israel, 2019). Bunlar arasında farkındalığın artırılması ve toplumda genel farkındalığın teşvik edilmesi yer almaktadır (Harris, 1995). Ayrıca engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklara yönelik çözümler geliştirilmeli ve ihtiyaçları doğrultusunda desteklenmelidir.

Bu konuyla ilgili yapılan bir çalışmada engelli bireylerin hayatında önemli rol oynayan ailelerin, arkadaşların ve meslektaşların mikrosaldırganlıkların azaltılmasına aktif olarak katkıda bulunabileceğinden bahsedilmiştir (Kattari, 2020). Araştırmada ayrıca engelli bireylerin özgüvenlerinin artırılmasının ve mikro saldırganlıklarla mücadelede desteklenmesinin önemi vurgulanmıştır (Periyakoil, Chaudron, Hill, Pellegrini, Neri ve Kraemer, 2020).

Başka bir çalışmada ise engelli bireylere yönelik mikro saldırganlıklarla mücadele için işyerlerinde çeşitlilik ve katılım eğitimlerinin verilmesi önerilmiştir (Williams, Oliver, Aumer ve Meyers, 2016). Aynı araştırma, işyerinde engelli bireylerin sayısı arttıkça onlara yönelik mikro saldırganlıkların da azaldığını ortaya koydu.

Başka bir çalışmada ise engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıkların kaygı, depresyon ve diğer ruh sağlığı sorunlarına yol açtığı belirtilmiştir (Bissonette ve Szymanski, 2019). Ayrıca araştırmada engelli bireylerin bu tür sorunlarla başa çıkabilmeleri için psikolojik destek aramalarının önemi vurgulanmıştır.

Benzer şekilde başka bir çalışmada engelli bireylerin karşılaştığı mikro saldırganlıkların öz saygı ve özgüvende azalmaya neden olduğu bulunmuştur

(Feldner, Evans, Chamblin, Ellis, Harniss, Lee ve Woiak, 2022). Bu nedenle mikro saldırganlıkların azaltılması, engelli bireylerin kendilerine olan güvenlerinin ve özsaygılarının artırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Psikolojik dayanıklılık, bireyin zorluklardan sonra toparlanma, stresle baş etme ve zorlu durumlara olumlu şekilde uyum sağlama yeteneğini ifade eder. Aynı zamanda “dayanıklılık” sabit bir özellik değil; kişisel özellikler, sosyal destek ve başa çıkma stratejileri gibi çeşitli faktörlerden etkilenen dinamik bir süreçtir (Sue, Capodilupo ve Holder, 2008).

Araştırmalar, mikro saldırganlık deneyimlemenin bireyin psikolojik refahı üzerinde önemli bir olumsuz etkiye sahip olabileceğini göstermiştir. Mikro saldırganlıklar hayal kırıklığı, öfke, üzüntü ve hatta çaresizlik duygularına katkıda bulunabilir. Zamanla, mikro saldırganlıklara tekrar tekrar maruz kalmak bireyin özgüvenini, öz değerini ve genel zihinsel sağlığını aşındırabilir (Nadal, Whitman, Davis, Erazo ve Davidoff, 2016)

Psikolojik dayanıklılık, bireylerin mikro saldırganlıklara nasıl tepki vereceğini belirlemede çok önemli bir rol oynamaktadır. Dayanıklılık düzeyi daha yüksek olan bireyler, mikro saldırganlıkların duygusal ve psikolojik bedeliyle baş etme konusunda daha donanımlı olabilirler. Stresi yönetmek, olumsuz inançlara meydan okumak ve dış önyargılara rağmen olumlu bir benlik kavramını sürdürmek için uyarlanabilir stratejiler geliştirebilirler (Sue, Capodilupo ve Holder, 2008).

Mikro saldırganlıklarla karşı karşıya kaldığında bireyin psikolojik dayanıklılığına çeşitli faktörler katkıda bulunabilir. Bu faktörler arasında güçlü bir kimlik duygusu, destekleyici bir sosyal ağ, etkili başa çıkma becerileri ve zihinsel sağlık kaynaklarına erişim yer alabilir. Ek olarak, mikro saldırganlıklarla ilgili eğitim ve farkındalık, bireylerin bunları tanımasını ve yapıcı bir şekilde ele almasını sağlayabilir (Nadal, Whitman, Davis, Erazo ve Davidoff, 2016).

Mikro saldırganlıklar bağlamında psikolojik dayanıklılığı artırma çabaları hem bireysel hem de toplumsal müdahaleleri içermelidir. Bireysel düzeyde bireyler öz bakım rutinleri geliştirebilir, farkındalık uygulamalarına katılabilir ve ihtiyaç duyduklarında terapi veya danışmanlık alabilirler. Daha geniş ölçekte, kurum ve kuruluşlar çeşitlilik ve katılım eğitimlerini uygulayabilir, açık diyalog için güvenli

alanlar yaratabilir ve mikro saldırganlıkları ele alan politikalar oluşturabilir (Chae, Nuru-Jeter, Lincoln ve Arriola, 2012).

Önceki araştırmalar, mikro saldırganlıklar ile psikolojik dayanıklılık arasındaki karmaşık ilişkiyi incelemiş ve bu ince ayrımcılık biçimlerinin bireylerin zihinsel sağlığını ve refahını nasıl etkilediğine ışık tutmuştur. Bu çalışmaların metodolojilerini ve sonuçlarını anlamak, bu ilişkinin dinamikleri hakkında değerli bilgiler sağlayabilir.

Sue, Capodilupo ve Holder'in (2008) yaptıkları çalışmada, çeşitli katılımcı örnekleriyle kesitsel bir anket tasarımı kullanılmıştır. Mikro saldırganlık deneyimlerini ve psikolojik dayanıklılığı değerlendirmek için standartlaştırılmış ölçekler kullanıldı. Katılımcılar mikro saldırganlıkların sıklığını ve etkisini kendileri bildirdiler. Araştırma, mikro saldırganlıkların sıklığı ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif bir ilişki olduğunu ortaya çıkardı. Mikro saldırganlıkları daha sık deneyimleyen bireylerin psikolojik dayanıklılık puanlarının daha düşük olduğu bildirildi (Sue, Capodilupo ve Holder, 2008).

Nadal, Whitman, Davis, Erazo ve Davidoff (2016) çalışmalarında anketleri ve nitel görüşmeleri birleştiren karma yöntem yaklaşımını kullandılar. Anketler, mikro saldırganlıkların psikolojik refah üzerindeki sıklığını ve etkisini değerlendirirken, nitel görüşmeler, başa çıkma stratejilerine ilişkin daha derin içgörüler sağladı. Nicel analiz, psikolojik dayanıklılık puanları daha yüksek olan bireylerin, sosyal destek arama ve olumsuz deneyimleri yeniden şekillendirme gibi uyum sağlayıcı başa çıkma stratejileri kullandıklarını belirtti. Niteliksel bulgular, mikro saldırganlıkların olumsuz etkilerini hafifletmede dayanıklılığın rolünü vurguladı (Nadal, Whitman, Davis, Erazo ve Davidoff, 2016).

Chae, Nuru-Jeter, Lincoln ve Arriola (2012) Afro-Amerikan topluluğu içinde anketler ve röportajlar kullanarak araştırma yürüttüler. Mikro saldırganlıklar da dahil olmak üzere ırkla ilgili stres faktörlerinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisini incelediler. Araştırma, güçlü kültürel ve ırksal kimlikler geliştiren bireylerin, mikro saldırganlıklar karşısında daha fazla psikolojik dayanıklılık sergilediğini buldu. Kimlik, bu stres faktörlerinin etkisinin hafifletilmesinde çok önemli bir rol oynadı (Chae, Nuru-Jeter, Lincoln ve Arriola, 2012).

Conover'in çalışması topluluğuna odaklandı ve mikro saldırganlıklar da dahil olmak üzere azınlık stresinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisini araştırmak için nitel görüşmeler kullandı. Katılımcılar deneyimlerini ve başa çıkma stratejilerini paylaştılar. Araştırmada bireyler için destekleyici sosyal ağlarda aidiyet duygusu geliştirmenin önemi vurgulandı. Psikolojik dayanıklılığın, onaylayıcı ve kapsayıcı alanlara erişimle yakından bağlantılı olduğu bulundu. (Conover, 2019)

Wang ve Cheng (2010), anketleri kullanarak Asyalı Amerikalı bireyler arasındaki mikro saldırganlıkları araştırdı. Mikro saldırganlıklar ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi araştırdılar ve kültürel yeterlilik eğitiminin dayanıklılığı artırmadaki etkinliğini değerlendirdiler. Çalışma, Asyalı Amerikalı bireyler arasında kültürel yeterlilik eğitiminin psikolojik dayanıklılık üzerindeki olumlu etkisini vurguladı. Bu tür bir eğitim alan katılımcılar daha yüksek dayanıklılık seviyeleri sergilediler ve mikro saldırganlıklarla mücadelede eğitimin önemini vurguladılar (Wang ve Cheng, 2010).

2.4 Mevcut Araştırma

Engelli insanlara yönelik mikro saldırganlıklar üzerine yapılan önceki çalışmalar, engelli bireylerin karşılaştığı ince ayrımcılık biçimlerinin deneyimlerine ve etkilerine ışık tutmuştur. Bu çalışmalar, çeşitli mikro saldırganlık türlerini, yaygınlıklarını ve engelli bireylerin refahı ve sosyal entegrasyonu üzerindeki etkilerini incelemeye çalışmıştır. Bu araştırma grubunu gözden geçirerek, engelli insanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklar hakkında daha derin bir anlayış kazanabilir ve daha kapsayıcı ve destekleyici ortamlar yaratma stratejilerini bilgilendirebiliriz.

Büke (2021) tarafından yapılan "Engelli Bireylerin Kendilerine Yönelik Ayrımcı ve Mikro Saldırgan Uygulamaları İfade Etmeleri: Twitter'daki #Engellenmekİstemiyoruz ve #SağlamcılarDışarıEtiketleri" adlı çalışma engellilerin deneyimlediği ayrımcılık ve mikro saldırganlıkları yorumlayıcı paradigmanın izinden giderek analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma, tüm engelli kişilerin deneyimlerini temsil etme iddiasında değildir çünkü yalnızca Twitter'daki hashtag faaliyetlerine dayanmaktadır ve bu da çalışmanın sınırlılığını vurgulamaktadır.

Çalışma sonucunda, mikro saldırganlığın mental ve psikolojik sağlık üzerindeki etkileri vurgulanmıştır.

Kattari (2020) tarafından yapılan “Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar ve Engelli Yetişkinlerin Ruh Sağlığı” adlı çalışma engelli olarak tanımlanan 311 ABD’li yetişkinin kantitatif bir kesitsel anketini kullanarak, engelli mikro saldırganlıklar ve zihinsel sağlık arasındaki ilişkiyi incelemek için engelli yetişkinler arasındaki zihinsel sağlık sonuçları ve engelli mikro saldırganlık deneyimleri arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Bulgular, mikro saldırganlık deneyimlerinin artmasının, olumlu ruh sağlığı sonuçlarıyla negatif olarak ilişkili olduğunu ve engellerin/bozuklukların görünürlüğünün, sağlamcı mikro saldırganlıkları deneyimlemekle ilişkili olduğunu göstermektedir. Sonuçlara göre, daha sık mikro saldırganlık yaşadıklarını bildiren katılımcılar, daha yüksek düzeyde stres, kaygı, depresyon veya genel refahta azalma göstermiş olabilir. Çalışma aynı zamanda engelli bireyler için daha iyi zihinsel sağlık sonuçları elde etmek amacıyla engellilere yönelik mikro saldırganlıkları ele almanın önemini de vurgulamaktadır.

Olkin, Hayward, Abbene ve VanHeel, (2019), görünen ve görünmeyen engelli kadınlara yönelik mikro saldırganlık deneyimlerini araştırmıştır. Karma yöntemler kullanılarak katılımcılara mikro saldırganlıkların sıklığı ve algılanan saldırganlık sorulmuş ve bu deneyimler hakkında daha fazla derinlik kazanmak için toplam 30 kadınla altı odak grubu düzenlenmiştir. Bulgular önceki 10 alanı destekledi, ancak bunlara ek olarak iki mikro saldırganlık türü daha bulundu: tıp uzmanlarının inanmadığı semptomlar, dolayısıyla tanının geciktirilmesi ve sağlıklı veya genç görünmeye dayalı olarak engelliliğin başkaları tarafından dikkate alınmaması. Araştırma, hem görünen hem de görünmeyen engelli kadınların günlük yaşamlarında bir dizi mikro saldırganlık yaşadıklarını ortaya çıkardı. Bu mikro saldırganlıklar, ayrımcılığın ince biçimlerini, stereotipleştirmeyi ve önyargılı tutumları içerebilir. Araştırma, bu deneyimlerin bu kadınların refahı üzerindeki olumsuz duygusal ve psikolojik etkisini de vurguladı. Ek olarak çalışma, mikro saldırganlıkları ele almak ve engelli bireyler için daha kapsayıcı bir toplumu teşvik etmek için artan farkındalık ve eğitim ihtiyacını vurguladı.

Park (2017), toplumsal katılımın kapsamı genişledikçe yeni kurulan insan ilişkilerinde çeşitli biçimler alabilen, gelecekte ortaya çıkabilecek bir tür engelli

ayrımcılığını, yani mikro saldırganlıkları araştırıyor. Yazar, mikro saldırganlıkların nedenlerini, türlerini ve Güney Kore'de engelli bir kişiyi ilgilendiren özel bir vakayı tanımlıyor. Mikro saldırganlıklar, bu tür ayrımcılığın çeşitli insan ilişkilerinde görünmez olması ve varlığını belirleme sorumluluğunun mağdurlara ait olması nedeniyle tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. Araştırma sonucunda mikro saldırganlıkların ruh ve psikolojik sağlık üzerindeki olumsuz etkileri vurgulanmıştır.

Yapılan çalışmaların da gösterdiği gibi engelli bireylere yönelik mikro saldırganlıklar, sağlamlılığın bir göstergesi olarak engellilere karşı ayrımcılığın sürdürülmesine hizmet etmektedir. Bu sebeple engellilere yönelik mikro saldırganlıkların belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı engellilere yönelik Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeğini Türkçeye uyarlayarak geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yapmaktır. Ölçeğin uyarlanması ile birlikte mikro saldırganlıklara maruz kalma ile pozitif mental sağlık ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin ilişkisi de incelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili açıklamalar bu bölümde yer almaktadır.

3.1 Araştırma Modeli

Görme engelli bireyler tarafından Türkiye’de sağlamlık temelli mikro saldırganlıkların değerlendirilmesi ve aynı zamanda bu davranışların görme engelli bireylerin pozitif mental sağlığı ve psikolojik sağlamlık düzeyi arasındaki ilişkileri incelendiğinden dolayı yapılan araştırma genel tarama modellerinden biri olan ilişkiyel tarama modeli olarak tasarlanmıştır. İlişkiyel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır (Karasar, 2006).

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan 18 yaş üstü görme engelli bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme, online platformlardan ve İstanbul’da bulunan görme engelli derneklerinden ulaşılmıştır. Araştırma görme engelli bireylerin erişimini sağlamak açısından Google Form üzerinden yapılmıştır. Araştırmaya 18 yaştan yüksek 207 görme engelli birey katılım sağlamıştır. Uygun örnekleme yönteminde araştırmacı, ihtiyaç duyulan örneklem grubuna ulaşmaya kadar en ulaşılabilir yanıtlayıcıdan başlayarak örneklem grubunu oluşturmaktadır (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2020).

Araştırmada kullanılan ölçekler çevrimiçi anket olarak Google Form da düzenlenmiştir. Google Formun anket linki İstanbul’da yerleşen Türkiye Görme Engelliler Derneği ile paylaşılmıştır. Ve aynı zamanda sosyal medya platformlarından olan Facebook ve Instagram’da görme engelli bireylerin katılım sağladığı gruplarda paylaşılmıştır. Araştırma online bir şekilde yapılması planlanmıştır ancak internete ve telefona erişim zorluğu yaşayan görme engelli bireylerle yüz yüze yapılmıştır.

Araştırmaya farklı yaş aralıklarını temsil eden toplam 207 katılımcı katılmıştır. Katılımcılar üç farklı yaş grubuna ayrıldı: 18-30 yaş, 30-50 yaş ve 50 yaş ve üzeri. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin dağılımı şu şekildedir:

Tablo 1

Katılımcı Demografik ve Engellilik Durumu Dağılımı

Kategori	Alt Kategori	Katılımcı Sayısı	Katılımcı Yüzdesi
Yaş Dağılımı	18-30	89	42.99%
	30-50	100	48.30%
	50 yaş ve üzeri	18	8.69%
Cinsiyet Dağılımı	Kadın	89	42.99%
	Erkek	118	57%
	Diğer	0	0%
Eğitim Dağılımı	Okur Yazar	2	0,9%
	İlköğretim	4	1,9%
	Lise	30	14.49%
	Ön Lisans	26	12.56%
	Lisans	118	57%
	Lisansüstü ve diğer	27	13%
İstihdam Dağılımı	Çalışan	141	68,11%
	İşsiz	66	31,88%
	Yüksek Sınıf	1	0.48%
Gelir Düzeyi Dağılımı	Orta Sınıf	150	72.4%
	Dar Gelirli	52	25.1%

Medeni Durum Dağılımı	Yoksul – Fakir	4	1,93%
	Evli	82	39,61%
	Bekar	105	50,72%
	Boşanmış	17	8.2%
	Dul	3	1.4%
Görme Engellilik Durumu	Doğuştan	120	57.9%
	Sonradan	87	42%

Yaş dağılımı açısından, katılımcıların büyük bir çoğunluğu genç ve orta yaş gruplarından oluşmaktadır. Cinsiyet dağılımı erkeklerin lehine olup, eğitim durumu ise çoğunlukla lisans düzeyinde seyretmektedir. İstihdam durumu, katılımcıların çoğunun çalışan olduğunu, gelir düzeyi ise katılımcıların çoğunluğunun orta sınıf olduğunu göstermektedir. Medeni durum dağılımında, bekar ve evli bireyler öne çıkmaktadır. Görme engellilik durumu ise, katılımcıların yaklaşık olarak yarısının doğuştan, diğer yarısının ise sonradan görme engelli olduğunu göstermektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formunda yedi soru bulunmaktadır. Araştırmaya katılan görme engelli bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aktif çalışma durumu, medeni durumu, gelir düzeyi ve görme engellilik durumu hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuş olan bir formdur.

Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği

Conover, Israel ve Nylund-Gibson tarafından 2017 yılında geliştirilen Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği (SMSÖ), fiziksel engelli bireylerin yaşadığı

mikro saldırganlıkları değerlendirmek ve Türkçeye uyarlanması için geçerlik ve güvenilirlik testi yapmak amacıyla tasarlandı. Toplam 20 sorudan oluşan SMSÖ çaresizlik (5 madde), küçümseme (3 madde), kişiliğin reddedilmesi (5 madde) ve ötekileştirme (7 madde) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. "Asla" (0) ile "Çok Sıklıkla" (5) arasında değişen 6'lı Likert ölçeği kullanılır ve yıldız işaretiyle işaretlenmiş maddeler için "Uygulanamaz" (NA, veya mevcut değil) seçeneği belirtilir. Ölçeğin orijinalinde bütün ölçeğin Cronbach alfa değeri .91 ve alt ölçeklere ait Cronbach alfa değerleri ise çaresizlik için .83, küçümseme için .65, kişiliğin reddedilmesi için .90 ve ötekileştirme için .84 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise bütün ölçeğe ait Cronbach alfa değeri .85 olarak bulunmuştur.

Pozitif Mental Sağlık Ölçeği

Bireylerin pozitif mental sağlığı yapılarını ve düzeylerini tanımlamak ve ölçmek amacıyla geliştirilen Pozitif Mental Sağlık Ölçeği (PMSÖ) Teke ve Baysan Arabacı (2018) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek 39 madde ve 6 alt boyuttan oluşur: Kişisel tatmin (8 madde), prososyal tutumlar (5 madde), öz denetim (5 madde), özerklik (5 madde), problem çözme ve kendini gerçekleştirme (9 madde) ve kişilerarası ilişki becerileri (7 madde). Ölçekte hem olumlu hem de olumsuz ifadeler içeren maddeler yer almakta olup olumsuz ifade edilen maddeler ters puanlanmaktadır. 39 maddeden 20'si olumlu, 19'u ise ters puanlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 156, en düşük puan ise 39'dur. Ölçekten alınacak yüksek puan pozitif ruh sağlığının olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Ölçek dörtlü Likert tipi yanıt formatı kullanılmakta olup, her bir madde "Her Zaman veya Neredeyse Her Zaman", "Sıklıkla", "bazen" ve "Hiçbir Zaman veya Nadiren" şeklinde derecelendirilmektedir. Sorularda doğru ya da yanlış yanıt yoktur.

PMSÖ'nin bütün ölçeğe ait alfa güvenilirlik katsayısı .93 ve alt ölçeklere ait Cronbach alfa değerleri ise kişisel tatmin için .80, prososyal tutumlar için .86, öz denetim için .78, özerklik için .86, problem çözme ve kendini gerçekleştirme için .80 ve kişilerarası ilişki becerileri için .83 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise bütün ölçek için Cronbach alfa değeri .94 olarak bulunmuştur.

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği

Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (KPSÖ), Smith, Dalen, Wiggins ve arkadaşları (2008) tarafından geliştirilen bireylerin kendilerinin değerlendirdiği psikolojik dayanıklılığı ölçmek amacıyla yapılmış bir ölçektir. Doğan (2015) tarafından Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .83, Cronbach alfa güvenirliği ise .81 olarak bulunmuştur. Ölçek 6 maddeden oluşmakta olup KPSÖ, "Hiç uygun değil" ile "Tamamen Uygun" arasında değişen cevaplama seğenekleri olan 5'li Likert tarzında bir ölçektir. Ölçekte 2., 4. ve 6. maddeler tersten kodlanmaktadır. Tersten kodlanan maddeler çevrildikten sonra alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde psikolojik sağlamlığa işaret etmektedir. Bu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, Cronbach alfa değeri .83 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise .76 olarak tespit edilmiştir.

3.4. İşlem

İlk önce SMSÖ'nün Türkçeye geçerlik ve güvenirlik çalışmasının yapılması için ölçeğin yazarlarından mail vasıtasıyla ölçek izni ve ölçeğin talimat ve değerlendirilmesi alınmıştır. Daha sonra SMSÖ 3 uzman psikolog ve 2 engellilik alanında uzman tarafından Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Türkçeye çevirilen ölçek yeniden 2 uzman psikolog tarafından İngilizceye tercüme edilmiştir.

Daha sonra Kısa Psikolojik Sağlamlık ölçeği ve Pozitif Mental Sağlık Ölçeği yazarlarından ölçek izinleri ve değerlendirmeleri alınmıştır. Çalışmanın etik onayı, İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulundan alınmıştır (Dosya No: 2023/148, Tarih: 08.05.2023; Sayı: 1724733). Araştırmanın yapılması ilk önce 4 ölçekle planlanmıştı. Lakin daha sonra Görme Engelliliğe Yönelik Tutum ölçeği, araştırmanın katılımcıları olan görme engelli bireyler tarafından gelen geribildirimlere göre soru sayısının çok fazla bulunması ve uygulamasının aksamasından dolayı araştırmadan çıkarılmıştır. Bu karar tez danışmanı ile birlikte verilmiş ve etik kurula da bu konu ile ilgili dilekçe verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği'nin yapı geçerliğini sınamak için öncelikle açımlayıcı faktör analizi, sonrasında ise doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizleri, Temel Eksen Boyutlandırması ve Oblik Döndürme ile gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin öncelikle madde analizi yapılmış ve madde-toplam puan korelasyonlarının ölçekte yer alan her bir madde için en az .20 değerinde olması beklenmiştir. Faktör analizi aşamasında örneklem büyüklüğünün yeterliliği Keiser-Meyer Olkin katsayısı ile değerlendirilmiş olup minimum .70 yeterlilik kriteri olarak kabul edilmiştir. Örneklemdeki verilerin faktör analizine uygunluğu ise Bartlett'in küresellik testiyle sınanmıştır. Bu aşamanın ardından faktör analizinde her bir maddenin ortak varyans değerinin .30 ve üstü olması beklenmiştir. Benzer şekilde her bir maddenin 1. faktöre yüklenmesi ve yüklerinin de en az .30 değerinde olması beklenmiştir. Bu kriterleri karşılamayan maddeler ölçekten çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Son olarak örüntü matrisi analiz edilmiş ve buna göre son olarak örüntü matrisi analiz edilmiş herhangi bir faktöre .30'un altında faktör yükü ile yüklenen ve birden fazla maddeye çift yüklenen maddeler de analizden çıkarılmıştır. Bir maddenin faktörlere çift yüklenme kriteri, en yüksek faktör yükü ile buna en yakın ikinci faktör yükü farkının en az .10 olması şeklinde ele alınmıştır. Bu kriterleri sağlayan tüm maddeler için özdeğeri 1'in üzerinde olan tüm faktörler ayrı bir faktör olarak kabul edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra bu faktörlerin doğruluğunu kontrol etmek için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu analizlerle son halini alan Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği ile Pozitif Mental Sağlık ve alt ölçekleri ile Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçekleri arasındaki ilişkilerin ayırıcı geçerlik bağlamında incelenmesi amacıyla Pearson (veriler normal dağıldığında) ve Spearman (veriler normal dağılmadığında) korelasyon analizleri yapılmıştır. Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği ile sosyodemografik değişkenler arası ilişkiler ise ikili grup karşılaştırmalarında t-testi, ikiden fazla grup karşılaştırması söz konusu olduğunda ise tek yönlü ANOVA analizleri yapılarak incelenmiştir. Analizler IBM SPSS AMOS 27.0 sürümü kullanılarak yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmanın amacı kapsamında, Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği'nin (SMSÖ) yapı geçerliğini sınamak amacıyla öncelikle açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır, ardından yine yapı geçerliği kapsamında pozitif mental sağlık ölçeği ve kısa psikolojik sağlamlık ölçeklerinden alınan puanlar ile olan korelasyonları değerlendirilmiştir.

4.1 Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği Geçerlik Bulguları

4.1.1. Yapı Geçerliği

Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği'nin yapı geçerliğini incelemek için açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi aşamasına geçmeden önce basıklık (kurtosis) ve çarpıklık değerleri incelenmiş ve normallik testleri gerçekleştirilmiştir. Bu inceleme sonucunda ölçek verilerinin normal bir dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Ölçeğin madde toplam korelasyonları incelendiğinde, .20'den düşük değerlerde madde olmadığı görülmüştür ve korelasyon değerlerinin .23 (20.madde) ile .68 (9.madde) arasında değiştiği tespit edilmiştir. Ancak bu aşamada korelasyon matrisi incelendiğinde determinant değerinin 0 olması, verilerde çoklu bağlantı (multicollinearity) problemi olabileceğini göstermiştir. Bu sebeple, maddelerin VIF (variance inflation factor) ve tolerans değerleri hesaplanmıştır. Bu analiz sonucunda maddelerin VIF değerlerinin 10'dan büyük olması ve tolerans değerlerinin de .02'den küçük olması sebebiyle çoklu bağlantı probleminin olmadığı tespit edilmiştir (Field, 2005).

Faktör analizi aşamasında örneklem büyüklüğünün yeterliliği Keiser-Meyer Olkin katsayısı ile değerlendirilmiş ve KMO katsayısı .89 (> .70) olarak bulunmuştur. Dolayısıyla örneklem büyüklüğü açımlayıcı faktör analizi için yeterlidir. Örneklemdeki verilerin dağılımının faktör analizine uygun olduğu Bartlett'in küresellik testi yapılarak bulunmuştur [$\chi^2(190) = 1516,64; p < .001$].

Bu aşamadan sonra ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak için temel eksen boyutlandırması ve oblik döndürme kullanılarak açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Döndürme öncesinde, ölçeğin hiç bir maddesinin ortak varyans değerinin ve madde yüklerinin .30'dan küçük olmadığı gözlenmiştir. Ancak ölçeğin 20. Maddesinin (“Sağlıklı görüldüğüm için insanlar engelli olduğumu kabul etmek istemezler”) 1. faktöre yüklenmediği görüldüğünden, bu madde ölçekten çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. Bu analiz ile toplam varyansın %61.6’sını açıklanan özdeğeri 1’in üzerinde 5 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu aşamada örüntü matrisi incelendiğinde, birden fazla faktöre yüklendiği için 13. madde (“İnsanlar bir engelle yaşamının kayda değer bir varoluş olmadığını ileri sürerler”) çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Bu aşamada da 5 faktörlü bir yapı elde edilmiş ancak çift yüklenen 2. Madde (İnsanlar bir engelim olduğu için benden bir işimin veya gönüllü faaliyetlerimin olmasını beklemezler”) çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Bu madde çıkarıldıktan sonra 5 faktörlü yapı 4 faktöre düşmüştür. Bu analiz sonucunda da çift yüklenen 7. Madde (“İnsanlar engelliğimden başka bir şey değilmişim gibi davranıyorlar”) çıkarılmıştır ve yine 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ancak ortaya çıkan 4 faktörlü yapıda, 2. faktöre sadece 2 madde yüklenmiştir. Ancak faktör analizinde, her faktöre en az 3 maddenin yüklenmesi beklendiğinden (Raubenheimer, 2004), analizde 3 faktör önceden belirlenerek yeniden yapılmıştır. Bu analiz sonucunda bulunan 3 faktörlü yapıda 2. faktöre 2, 3. faktöre ise 1 madde yüklendiğinden, analiz 2 faktör önceden belirlenerek analiz tekrarlanmış ve 2 boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Bu yapı içinde yer alan 3. Maddenin ortak varyans değeri .30 altında olduğundan çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Bu analiz sonucunda toplam varyansın %51’ini açıklayan özdeğeri 1’in üzerinde 2 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu faktörlerin içerdikleri maddelerin içeriklerine göre, 1. Faktör “Engel Odaklı Bakış Açısı ve Yok Sayma” (4,6,9,12,14,15,16,17,18,19. maddeler) ve 2. Faktör “Engel Odaklı Yüceltme” (5. ve 11. maddeler) olarak adlandırılmıştır. İkinci faktörde 2 madde yer almasına rağmen, kuramsal olarak önemli ve ayrı bir kavrama işaret etmesi ile faktör yükünün yüksek olması sebebiyle ayrı bir alt boyut olarak kabul edilmiştir. Bu faktörlerin her birine ait açıklanan varyans, özdeğer, Cronbach alfa değerleri, ortak varyans değerleri, faktör yükleri, madde toplam puan korelasyonları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Sağlamcı Mikro saldırganlık Ölçeğinin (SMSÖ) faktör yükleri, ortak varyans ve madde toplam puan korelasyonları

Faktör ve Maddeler	FY ¹ MTPK ³	OV ²
Engel Odaklı Bakış Açısı ve Yok Sayma		
Özdeğer:4.656, Varyans=38.801, $\alpha=0.859$		
4- İnsanlar bir engelim olduğu için düşük zekalı olduğumu varsayıyorlar.	,748	,327
6- İnsanlar bir engelim olduğu için talep etmediğim, istemediğim ya da ihtiyaç duymadığım halde yardım etmeye çalışıyorlar.	,362 ,269	,269
9- İnsanlar bir engelim olduğu için benimle çocukmuşum gibi konuşuyor ya da beni ciddiye almıyorlar.	,661	,472
12- İnsanlar bir engelim olduğu için bana acıyorlar	,708	,523

14- İnsanlar bir engelim olduğu için gözlerini dikip bana bakarlar.	,463	,266	,266
15- İnsanlar bir engelim olduğu için biriyle çıkmamam ya da cinsel birliktelikler aramamam gerektiğini düşünürler.	,720	,520	,458
16- İnsanlar engelli biriyle çıkmayacaklarını söylerler	,665	,397	,373
17- İnsanlar bir engelim olduğu için çocuk sahibi olamayacağımı ya da olmamam gerektiğini öne sürerler.	,748	,500	,445
18-İnsanlar engelliliğim için yapılan düzenlemeler gereksizmiş gibi davranırlar.	,546	,325	,315
19- Bir engelim olduğu için, insanlar beni evimin dışında gördüklerinde şaşırılmış görünürler.	,591	,423	,410

Engel Odaklı Yüceltme

Özdeğer:1.451 Varyans=12.095,

$\alpha=0.707$

5- İnsanlar bir engelim olduğu için olağanüstü bir yeteneğe veya kabiliyete sahip olduğumu sanıyorlar. ,799 ,641 ,362

11- İnsanlar bir engellilik ile yaşadığım için bana hayranlık duyuyor ya da beni ilham verici biri olarak tanımlıyorlar. ,664 ,450 ,343

---

¹FY: Faktör Yüğü. ²OV: Ortak Varyans. ³MTPK: Madde-Toplam Puan Korelasyonu

Tablo 2’te sunulan açımlayıcı faktör analizi sonrası ortaya çıkan faktör yapıları için AMOS programında doğrulayıcı faktör analizi de yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde görülen her bir faktör ve bu faktörlerin içinde yer alan maddeler AMOS programında tanımlanmıştır. Tablo 3, bu analizin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 3.

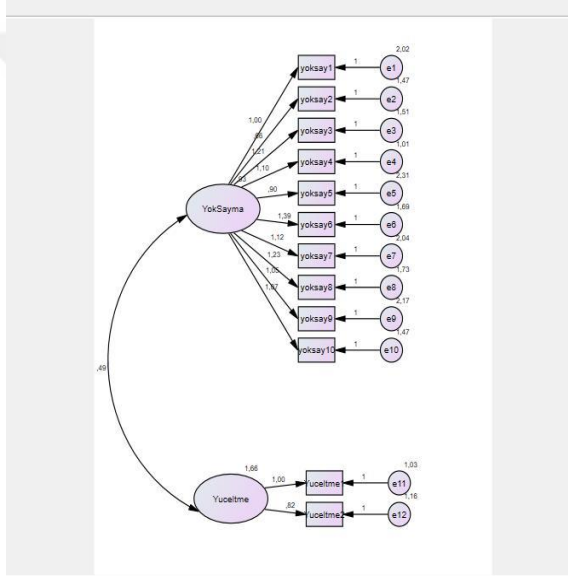
Uyum İyiliği Referans Değerleri ve Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeği Modeline İlişkin Değerler

Uyum ölçüsü	İyi Uyum Referans değerleri	Kabul edilebilir Uyum referans değerleri	Mevcut değerler
χ^2 /sd	$0 \leq \chi^2 /sd \leq 2$	$2 \leq \chi^2 /sd \leq 5$	1.529
RMSEA	$0 < RMSEA < .05$	$.05 < RMSEA < .10$	.051
SRMR	$0 < SRMR < .05$	$.05 < SRMR < .08$	.136

CFI	95<CFI<1	.90<CFI<.95	.961
GFI	.95<GFI<1	.90<GFI<.95	.938

N=207

SMSÖ'nin bu çalışmadaki örneklem üzerinde kullanıma uygun olup olmadığını anlamak için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile uyum değerlerine bakılmıştır ve modelin kabul edilebilir değerlere sahip olduğu görülmüştür ($\chi^2 /sd = 1.529$, RMSEA=.051, SRMR= .136, CFI= .961, GFI=.938).

Şekil 1. Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

Şekil 1’de görüldüğü gibi, her bir madde AMOS uygulamasında da aynı faktörlerin içinde yer almıştır. Ölçek maddelerine uygulanan açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonrası 12 maddenin olduğu 1. faktör “Engel Odaklı Bakış Açısı ve Yok Sayma”, 10 maddenin olduğu ve 2. faktör “Engel Odaklı Yüceltme” 2 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin yapılan analiz sonucunda 2 faktörlü ve 12 maddeli olarak elde edilen SMSÖ’nün toplam puanı için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85 olarak bulunmuştur.

4.1.2. Ayırt Edici (Discriminant) Geçerlik

Ölçeğin ayırt edici (discriminant) geçerliğini değerlendirmek amacıyla, ölçekten elde edilen puanlar ile Pozitif Mental Sağlık Ölçeği (PMSÖ) ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nden (KPSÖ) elde edilen puanlar arasındaki korelasyonlar incelenmiştir.

Pozitif Mental Sağlık Ölçeği (PMSÖ) puanları normal dağılım göstermemesi sebebiyle diğer ölçeklerle ilişkisinin incelenmesinde parametrik olmayan Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Beklendiği gibi, sağlamcı mikro saldırganlıkları deneyimleme düzeyi ile pozitif bir mental sağlığa sahip olma arasında negatif yönde bir ilişki görülmüştür ancak bu ilişki anlamlı bulunmamıştır [Spearman's rho (ρ)= -0.03, $p>.05$]. Ancak beklediği gibi pozitif bir mental sağlığa sahip olma ile psikolojik sağlık düzeyi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur [Spearman's rho (ρ)= 0.694, $p<.001$].

Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği'nin, alt boyutları ile Pozitif Mental Sağlık Ölçeği'nin (PMSÖ) alt boyutları arasındaki ilişkileri incelemek için parametrik olmayan Spearman korelasyon analizi kullanılmıştır. Bu analizlere göre, SMSÖ toplam puanı ile PMSÖ'nün yalnızca kişisel memnuniyet alt boyutu ile negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur [Spearman's rho (ρ)= -0.172, $p<.05$].

SMSÖ'nin engel odaklı bakış açısı ve yok sayma alt boyutu ile PMSÖ'nün yalnızca kişisel tatmin alt boyutu ile negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur [Spearman's rho (ρ)= -0.207, $p<.01$]. Bu alt boyut ile PMSÖ'nün diğer alt boyutları (sosyal tutumlar, özdenetim, özerklik, problem çözme ve kendini gerçekleştirme ve kişiler arası ilişki becerileri) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

SMSÖ'nin diğer alt boyutu olan engel odaklı yüceltme ile PMSÖ'nün sosyal tutumlar alt boyutu arasında pozitif yönde [Spearman's rho (ρ)= 0.182, $p<.01$], özerklik alt boyutu arasında pozitif yönde [Spearman's rho (ρ)= 0.165, $p<.05$], problem çözme ve kendini gerçekleştirme alt boyutu arasında pozitif yönde [Spearman's rho (ρ)= 0.266, $p<.01$] ve kişiler arası ilişki becerileri alt boyutu arasında pozitif yönde [Spearman's rho (ρ)= -0.225, $p<.01$] anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

SMSÖ'nin engel odaklı bakış açısı ve yok sayma alt boyutu ile PMSÖ'nün

özdenetim alt boyutu arasında negatif ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir [Spearman's rho].

SMSÖ ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nden (KPSÖ) elde edilen puanlar normal dağıldığı için aralarındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi kullanılarak bakılmıştır. Yine beklendiği gibi mikro saldırganlıkları deneyimleme düzeyi ile psikolojik sağlık düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki görülmüştür ancak bu ilişki anlamlı bulunmamıştır ($r = -0.128, p > .05$).

4.2. Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği Güvenirlik Bulguları

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin yapılan analiz sonucunda 2 faktörlü ve 12 maddeli olarak elde edilen SMSÖ'nün toplam puanı için elde edilen Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin, Engel Odaklı Bakış Açısı ve Yok Sayma alt boyutu için elde edilen Cronbach alfa değeri .86 ve ikinci alt boyutu Engel Odaklı Yüceltme için elde edilen Cronbach alfa değeri ise .71'dir.

4.3. Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği ile Sosyodemografik Değişkenler Arası İlişkilere İlişkin Bulgular

SMSÖ toplam puanının cinsiyet, çalışma durumu ve görme engel durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için bağımsız örneklem için t testleri yapılmıştır. SMSÖ puanlarının cinsiyet grupları arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir ($t = -3.781, df = 205, p < .001$). Bulgular, kadınların sağlamcı mikro saldırganlık puanlarının ($M = 37.07, SD = 10.85$), erkeklerden ($M = 30.73, SD = 12.73$) daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yapılan diğer analizler SMSÖ puanının çalışma durumu ve görme engelinin doğuştan ya da sonradan olması temelinde oluşturulan gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaşmadığını göstermiştir.

SMSÖ toplam puanının yaş grupları, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve medeni durum değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için tek yönlü ANOVA analizleri yapılmıştır. Bu değişkenlere göre belirlenen gruplar arasında SMSÖ puanı açısından anlamlı farklılık görülmemiştir.

TARTIŞMA

Bu tez araştırmasında, Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması amaçlanmıştır. Bunun dışında, görme engelli bireylerin mikro saldırganlık deneyimleri ile pozitif mental ve sağlamlık deneyimleri karşılaştırılmıştır.

Yapılan tez araştırmasının sonucunda 12 sorudan ve 2 alt boyuttan oluşan ölçek bulunmuştur. Engel Odaklı Bakış Açısı ve Yok Sayma ile Engel Odaklı Yüceltme SMSÖ'nün alt boyutlarını oluşturmaktadır. Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeğinin orijinal versiyonu 20 soru ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Sonuçların farklılık göstermesinin bir kaç konuya bağlı olduğu düşünülmektedir. İlk olarak engelli kategorisinin daha sınırlı olması ele alınmaktadır. Conover, Israel ve Nylund-Gibson'un, yaptıkları araştırma bütün fiziksel engelli kategorilerini kapsamaktadır (Conover, Israel ve Nylund-Gibson, 2017). Bu tez araştırmasına ise sadece görme engelli bireyler katılım sağlamıştır. Bu çalışmadaki örneklemin fiziksel engelliliğin tek bir kategorisini, doğuştan ve sonradan görme engelli bireyleri temsil etmesi sebebiyle elde edilen bulgular farklılaşmış olabilir.

Bir diğer konu ise, yapılan çalışmalardaki katılımcıların kültürel olarak farklılık göstermesidir. Kültür düşünüldüğünde, “paylaşılan semboller ve anlamlar”, “bir grubun davranışlarında önceden tahmin edilebilir ve belirli farklılıklara yol açan deneyimler” ve “davranışları bir sisteme oturtan fikir, uygulama, norm ve anlamlar bütünü” olarak anlaşılmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000, s.37). Kültür aslında, yalnızca bireyin hangi ırka mensup olduğu veya hangi coğrafyada dünyaya geldiğinden etkilenmez. Bununla birlikte, kültür bireyin kendisini çevresine göre konumlandırışıyla da ilgili olmaktadır (Kararımak, 2008). Psikoloji dahilinde ise kültür düşünüldüğünde, Herskovits'in (1948) kavramsallaştırması dahilinde, “çevrenin insan yapısı olan bölümü” olarak tanımlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000, s.37). Hofstede (1980), çalışmasında kültür açısından dört boyut belirlemiştir: bireycilik ve toplulukçuluk, güç dengesi, maskülenlik, belirsizlikten kaçınma (Kağıtçıbaşı, 1997). Ancak, bireycilik ve toplulukçuluk boyutu, kültürlerarası farklılıkları açıklamada en önemli boyut olmuştur (Şah ve Eroğlu Şah, 2022).

Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeğinin ilk versiyonu Amerika’da fiziksel engelli bireylerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu tez araştırması ise Türk toplumuna mensup görme engelli bireylerin katılımı ile yapılmıştır. Amerikan kültüründe bireycilik, Türk toplumun da ise ön planda olan kolektivist yaklaşımlardır. (Markus ve Kitayama, 1991; Hogg ve Vaughan, 2010; Gül, 2010). Bireyci ve toplulukçu kültürlerde benlik tanımı, amaçlar, ilişki biçimi ve sosyal davranışlar farklılık göstermektedir (Eroğlu Şah ve Şah, 2022). Bu araştırmaların farklı toplum türlerine mensup katılımcılar ile yapılması, araştırma sonuçlarını da etkilemektedir. Ayrıca, kolektivist kültürlerdeki bireyler çevrelerini sabit veya değişmez ve kendilerini değişebilir olarak görmekteyken, bireyci kültürlerdeki kendilerini daha sabit ve çevreyi değişebilir olarak görme eğilimindedirler (Triandis ve Suh, 2002). Bu araştırmada yapılan analizler sonucunda 13, 7, ve 8. ifadeler araştırmadan çıkarılmıştır. Bu ifadeler “7. İnsanlar engelliliğimden başka bir şey değilmişim gibi davranıyorlar”; “8. İnsanlar bir engelim olduğu için beni bütün bir insan olarak görmüyorlar.”; “13. İnsanlar bir engelle yaşamının kayda değer bir varoluş olmadığını öne sürerler.” şeklinde olmaktadır. Bu ifadeler incelendiğinde, mikro saldırganlığın bireyci kültürlere göre uygunluğunun olduğu düşünülmektedir.

Bu tez çalışmasında, engelli bireylerin mikro saldırganlık değerleri ile pozitif mental sağlıkları ve psikolojik sağlamlık deneyimleri arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Pozitif bir mental sağlığa sahip olma ile psikolojik sağlamlık düzeyi arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Psikolojik sağlamlık ve mental iyi oluş arasında olan ilişki, insanların zor ve stresli durumlarla nasıl başa çıkabilecekleri ile ilgilidir, bu da insanların daha iyi bir zihinsel sağlık durumuna sahip olmalarını sağlayabilir. Görme engelli bireyler sosyal ilişkilerinde kendilerine destek verenlerin sabır göstermeyen, duyarsız, müdahaleci ve sabırsız olması (Ruehlman ve Karoly, 1991), aynı zamanda aşırı koruyucu tutumlar içinde hareket etmesi (Salminen ve Karhula, 2014); yapabildikleri beceriler hususunda umarsız tavır takınılması, sınırlarının ihlal edilmesi gibi sorunlar bildirmişlerdir (Cimarolli ve Boerner, 2005). Psikolojik sağlamlık düzeyinin yüksek olan kişilerin, bu gibi stresli durumlarla daha iyi başa çıkabildiğini ve onların daha iyi bir zihinsel sağlık durumuna sahip olmalarını örnek olarak söyleyebiliriz. Bireylerin yetersizlik, başarısızlık ve acı duyduğu güç durumlarda kendine karşı

sevecen, kibar olması, olumsuz duygularının bilincinde olarak durumu kabullenmesi bireyin mental olarak iyi düzeyde olduğu ve kendilerine karşı öz-şefkat göstermeleri olarak tanımlanmaktadır. Öz-şefkat zor yaşantılarla ve acılarla başa çıkmanın sağlıklı yöntemlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Neff, 2003). Öz-şefkatin tükenmişlik ile negatif, mental iyi oluş ile pozitif ilişki gösterdiği (Duran ve Barlas, 2014), öz-şefkat düzeyi yükseldikçe olumlu başa çıkma stratejilerinin de arttığı bildirilmiştir (Sumiati, 2018).

Sonuç olarak, psikolojik sağlık iyi oluşu arttırabilir. İnsanlar psikolojik sağlıklarını geliştirmek için çeşitli yöntemler kullanabilirler. Düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını değiştirmeyi amaçlayan farklı teknikler kullanabilirler veya stres yönetimi yöntemlerini öğrenebilirler. Bu, insanların daha iyi bir zihinsel sağlık durumuna sahip olmalarını sağlayabilir çünkü insanlar daha pozitif düşüncelere sahip olabilir ve daha iyi bir duygusal durumda olabilirler (Arslan, 2023).

Yapılan analizlere göre, sağlamcı mikro saldırganlık toplam puanı ile pozitif mental sağlık ölçeğinin yalnızca kişisel memnuniyet alt boyutu ile negatif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan araştırmalar mikro saldırganlık ile benlik saygısı, kişisel memnuniyet de dahil olmak üzere çeşitli psikolojik yapılar (Huynh, 2012) arasında yakın bir ilişki olduğunu göstermiştir (Han ve Lee, 2011; Hwang ve Goto, 2008).

Sağlamcı Mikro Saldırganlık Ölçeğinin diğer alt boyutu olan engel odaklı yüceltme ile Pozitif Mental Sağlık Ölçeğinin, prososyal tutumlar alt boyutu arasında pozitif yönde, özerklik alt boyutu arasında pozitif yönde, problem çözme ve kendini gerçekleştirme alt boyutu arasında pozitif yönde ve kişiler arası ilişki becerileri alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeğinin 5. (İnsanlar bir engelim olduğu için olağanüstü bir yeteneğe veya kabiliyete sahip olduğumu sanıyorlar.) ve 11. (İnsanlar bir engellilik ile yaşadığım için bana hayranlık duyuyor ya da beni ilham verici biri olarak tanımlıyorlar.) ifadeleri incelendiğinde, buradan kişinin engel odaklı yüceltilmesi söz konusu olmaktadır.

Birçok engelli olmayan bireyler engelli bireyler ile birlikte yaşadıkları için engelli bireylerin engelinin onurlandırılması ve saygı gösterilmesine sorgusuz sualsiz inanmaktadırlar. Engeli yüceltme konusu aslında bir tür nesneleştirme biçimi olmaktadır. Bu, aslında engelli bireylerin dayanmayı öğrendiği, engeli olmayan bireylerin ise bu durumla birlikte zararsız hatta yararlı görüldüğü bir durum olarak algılanmaktadır. Bu durum dışarıdan ne kadar iyi niyetli olarak görünsede, engelli bireyler ile engelli olmayan bireyler arasındaki sosyal sınırları korur ve sertleştirir. Genel olarak bakıldığında engelli bireylere karşı mikro saldırganlıklar sadece negatif olmak zorunda değildir. Aynı zamanda olumlu şekilde var olabilir. Ancak yine de bu özellikler gruplar arasında sosyal farklılıklar yaratmakta ve sosyal mesafeye teşvik etmektedir (Wright, 1991).

Yapılan analizler sonucunda SMSÖ'nün engel odaklı bakış açısı ve yok sayma alt boyutu ile PMSÖ'nün özdenetim alt boyutu arasında negatif ve anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Engelliliğin görünürlük derecesi ve kazanıldığı yaş, engelli bireylere karşı, genellikle toplumsal ilgiyi olumsuz, nadiren kararsız veya olumlu etkilemektedir (Barker, 1948; Kleck, 1969). Ancak insanların mikro saldırganlık veya damgalama davranışları engelli bireylerin özdenetim davranışlarını olumsuz etkilemektedir (Quinn, 2006). Genellikle, engelliliklerin bireyselleştirici nitelikleri çoğu zaman bireyde güçlü bir şekilde korku, kaygı, iğrenme, üzüntü gibi duygusal tepkileri de tetiklemektedir (Dovidio, Major ve Crocker, 2000; Jones, Farina, Hastrof, Markus, Miller ve Scott, 1984). Ve bu durum belirli bir özellik nedeniyle değersizleştirilmeye veya uzaklaştırılmaya sebebiyet verebilir (Major ve Crocker, 1993).

SMSÖ ve Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nden (KPSÖ) elde edilen puanlara göre mikro saldırganlıkları deneyimleme düzeyi ile psikolojik sağlık düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki görülmüştür ancak bu ilişki anlamlı bulunmamıştır. Mikro saldırıların bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisinin büyük olduğu bilinmektedir. Hatta açık bir şekilde yapılan ayrımcılıktan daha güçlü bir olumsuz etki yaratabildiği biliniyor. Bu mikro saldırılar bireysel düzeyde yaşansa

da, bireyin gelecek yaşantısı üzerinde makro düzeyde etkili olmaktadır. Bazen yapılmış olan mikro saldırganlık karşı taraftan tam olarak saldırganlık olarak anlaşılmayabilir. Ve her iki taraf için karışık bir duruma sebebiyet verebilir. Çünkü, mikro saldırganlıkların büründüğü olumluymuş izlenimi, bilinç dışındaki, örtük bir önyargıdan ortaya çıkıyor ve bu durumda gerçekten bir mikro saldırganlık mı var yoksa karşıdaki iyi niyetli mi ikilemi yaşanabilmektedir (Sue, 2010).

Yapılan araştırmanın sosyodemografik değişkenleri bağlamındaki sonuçlarına bakıldığında kadınların mikro saldırganlık puanlarının erkeklerin puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, kadınların mikro saldırganlık davranışlarına daha fazla maruz kaldığını göstermektedir. Bordo'ya (2003) göre, bir kişinin cinsiyetlendirilmiş kültürde bireye karşı yapılan davranış kişide, kendisinin gözetmeni haline gelene kadar onu içselleştirmeye iter, baskısını içselleştirir ve kendi üzerinde ve kendisine karşı gözetim uygular. Medya görüntüleri, politika kısıtlamaları, toplumsal beklentiler sürekli tekrarlama yoluyla kadınları mikro saldırganlıklara maruz bırakmaktadır (Bordo, 2003).

Engelli kadınların çifte dezavantajlı konumundan dolayı, kadınlık adına yaşanan sorunları engelli olma haliyle birlikte yaşamaktadırlar (Burcu, 2004, s. 26, Kamanlıoğlu, 2007, s. 165-166). Yapılan araştırmalar sonucunda, engelli kadınların toplum tarafından en çok rahatsız oldukları konular incelenmiştir. İnsanların bakışları (%24,8), önyargılar (%6,3) ve dışlanmak (%5,6) en popüler cevaplar arasında bulunmaktadır. Bu sonuçlar, engelli kadınların toplumun davranışlarından ne düzeyde rahatsız olduğunu ortaya koymaktadır (Altuntaş Duman ve Doğanay, 2017, s. 20). Engelli kadınlar ile yapılan bir diğer araştırmaya göre, kadın olmaları nedeniyle istismara da maruz kalmaktadırlar (Kurnaz Özdemir, 2010, s. 58). Engelli kadınların yaşadıkları bir diğer sorun şiddet olmaktadır. Kişinin, kadın olmasından kaynaklı sorunlarının yanı sıra bir de engelli olması, aile ve toplumda şiddete maruz kalmasını kolaylaştırmaktadır (Engelli Kadın Derneği, 2014; Karataş ve Gökçearsan Çifci, 2010, s. 151). Engelli kadının toplum tarafından hoş karşılanmadığı diğer durumları evlenme ve anne olma isteğidir. Toplumsal roller ve engelli kadına karşı bakış açıları, engelli kadının yaşam sürdürmesine engel olmaktadır (Masson, 2013, s. 120).

Mikro saldırganlık bir çok araştırma ve makaleye konu olmuştur. Türkiye’de de mikro saldırganlık bir çok farklı yönden araştırılmıştır (Büke, 2021). Ancak Türkiye’de engelliliğe yönelik mikro saldırganlık araştırmaları sınırlı sayıdadır. Bu tez çalışması, bir çok anlamda literatüre katkı sağlamaktadır. Hem mikro saldırganlık, hem de görme engelliliği ele aldığı için bu alandaki araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmanın sınırlılıkları olarak, araştırmaya sadece görme engeli olan kişilerin katılımını söyleyebiliriz. Ölçeğin ilk versiyonunda araştırma tüm fiziksel engellilik türleri olan bireyler ile yapılmıştır. Ancak bu araştırma, sadece görme engelli bireylerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, engelli bireylerin araştırmaya çevrimiçi katılımı düşünülmüştür. Ancak bazı görme engelli bireylerin telefon ve internet kısıtlaması olduğu için çevrimiçi katılım ile yanaşı yüz yüze çalışmalarda yapılmıştır. Araştırmanın başında görme engelli bireylerin katılımının düşünüldüğü 4 ölçek bulunmaktaydı. Ancak, görme engelli bireylerin araştırmaya katılımı süre açısından zorlaştığı için başta belirlediğimiz Engelliliğe Yönelik Tutum Ölçeği araştırmadan çıkarılmıştır. Belirtilen durumlar bu araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda mikro saldırganlığın farklı engellilik türlerindeki deneyimlerle nasıl ilişkili olduğunu araştırmak da yararlı olabilir. Bu tez çalışmasında engelli bireylere karşı mikro saldırganlık deneyimleri psikolojik sağlamlık ve mental sağlık deneyimleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Mikro saldırganlığa maruz kalmak engelli bireylerin kaygı ve korku seviyesini arttırabilmekte, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, kaygı bozukluğu gibi çeşitli psikopatolojik durumlara zemin hazırlayabilmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bu konulara ilişkin araştırmalar yürütülmesi engellilik alanına birçok açıdan katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Altuntaş Duman, N., Doğanay, G. (2017). Toplumsal dışlanma pratikleri üzerinden Trabzon'da engelli kadınlar. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(2), 1-48.
- Andrews, E. E. (2020). *Disability as Diversity*. Academy of Rehabilitation Psychology. Oxford University Press.
- Andrews, E. E., Forber-Pratt, A. J., Mona, L.R., Lund, E. M., Pilarski, C. R., Balter, R. (2019). #SaytheWord: A disability culture commentary on the erasure of "disability." *Rehabilitation Psychology*, 64(2), 111–118.
<https://doi.org/10.1037/rep0000258>
- Andrews, E. E., Lund, E. M. (2015). Disability in psychology training: Where are we? *Training and Education in Professional Psychology*, 9, 210–216.
<http://dx.doi.org/10.1037/tep0000085>
- Andrews, G., Henderson, S., Hall, W. (2001). Prevalence, comorbidity, disability and service utilisation: Overview of the Australian National Mental Health Survey. *The British Journal of Psychiatry*, 178(2), 145–153.
- Arslan, G., (2023). Mental iyi oluş için psikolojik sağlamlığı arttırmak.
<https://gokmenarslan.com/mental-iyi-olus-icin-psikolojik-saglamligi-arttirmak/>
- Aron, L., Loprest, P. (2012). Disability and the education system. *The future of Children*, 97-122.
- Barber, S., Gronholm, P. C., Ahuja, S., Rüşch, N., Thornicroft, G. (2020). Microaggressions towards people affected by mental health problems: a scoping review. *Epidemiology and psychiatric sciences*, 29, e82.

- Bech, P., Olsen, L. R., Kjoller, M., Rasmussen, N. K. (2003). Measuring well-being rather than the absence of distress symptoms: A comparison of the SF-36 Mental Health subscale and the WHO-Five well-being scale. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12(2), 85–91.
<https://doi.org/10.1002/mpr>.
- Bentley, J.A., Bruyere, S.M., LeBlan, J., MacLanchlan, M. (2016). Globalizing rehabilitation psychology: application of foundational principles to global health and rehabilitation challenges. *Rehabilitation Psychology*, 61(1), 65–73.
- Bissonette, D., & Szymanski, D. M. (2019). Minority stress and LGBTQ college students' depression: Roles of peer group and involvement. *Psychology of sexual orientation and gender diversity*, 6(3), 308.
- Bogart, K. R., Dunn, D. S. (2019). Ableism special issue introduction. *Journal of Social Issues*, 75(3), 650-664.
- Bogart, K. R. (2014). The role of disability self-concept in adaptation to congenital or acquired disability. *Rehabilitation psychology*, 59(1), 107.
- Boman, T., Kjellberg, A., Danermark, B., Boman, E. (2015). Employment opportunities for persons with different types of disability. *Alter*, 9(2), 116-129.
- Bordo, S. (2003). *Unbearable weight: Feminism, Western culture, and the body* (10th anniversary ed). Berkeley, Calif: University of California Press.
- Borowsky, H., Morinis, L., Garg, M. (2021). Disability and ableism in medicine: a curriculum for medical students. *MedEdPORTAL*, 17, 11073
- Barker, R. G. (1948). The social psychology of physical disability. *Journal of Social Issues*, 4(4), 28–37.

Brands, I., Bol, Y., Stapert, S., Köhler, S., Van Heugten, C. (2018). Is the effect of coping styles disease specific? Relationships with emotional distress and quality of life in acquired brain injury and multiple sclerosis. *Clinical Rehabilitation*, 32 (1), 116–126.
<https://doi.org/10.1177/0269215517718367>

Brickman Bhutta, C. (2012). Not by the book: Facebook as a sam-pling frame. *Sociological Methods & Research*, 41(1), 57–88.

Brown, L. X. Z. (2017). Ableist shame and disruptive bodies: Sur-vivorship at the intersection of queer, trans, and disabled exist-ence. In A. Johnson, J. Nelson, E. Lund (Eds.), *Religion, disability, and interpersonal violence*.

Browne, K. (2005). Snowball sampling: Using social networks to research non heterosexual women. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 47–60.

Butler, J., Kern, M. L. (2016). The PERMA-Profil: A brief multi dimensional measure of flourishing. Available from
<http://www.peggykern.org/questionnaires.html>

Büke, B. (2021). Engelli Bireylerin Kendilerine Yönelik Ayrımcı ve Mikro Saldırgan Uygulamaları İfade Etmeleri: Twitter'daki #Engellenmekİstemiyoruz ve #SağlamcılarDışarı Etiketleri. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(2), 164-190.

Burcu, E. (2004). Görme özürlü öğrencilerin eğitimlerine ilişkin düşünceleri ve sorunları: Ankara örneği. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 4(2), 23-47.

Büyüköztürk, Ş. (2017). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (23. Baskı). Pegem Akademi.

- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., Köklü, N. (2020). Sosyal bilimler için istatistik. Pegem Akademi.
- Carver, C, Connor-Smith, J. (2010). Personality and coping. *Annual Review of Psychology*, 61, 679-704. doi: 10.1146/annurev. psych. 093008.100352
- Carver, C. S. (1997). You want to measure coping but your protocol's too long: Consider the Brief COPE. *International Journal of Behavioral Medicine*, 4, 92–100
http://www.doi:10.1207/s15327558ijbm0401_6
- Campbell, F., K. (2009). Internalized Ableism: The Tyranny Within. *Contours of Ableism*. 16–29.
- Chae, D. H., Nuru-Jeter, A. M., Lincoln, K. D., Arriola, K. R. J. (2012). Racial discrimination, mood disorders, and cardiovascular disease among black Americans. *Annals of epidemiology*, 22(2), 104-111.
- Cham: Springer. Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guilford.
- Cherney, J. L. (2011). The rhetoric of ableism. *Disability Studies Quarterly*, 31(3).
- Chou, R. J. A., Choi, N. G. (2011). Prevalence and correlates of perceived workplace discrimination among older workers in the United States of America. *Ageing & Society*, 31(6), 1051-1070.
- Cimarolli, V. R. ve Boerner, K. (2005). Social support and well-being in adults who are visually impaired, *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 99(9), 521-534.

Columb, M., Atkinson, M. (2016). Statistical analysis: sample size and power estimations. *BJA Education*, 16(5),159-161.

Conover, K. J., Acosta, V. M., Bokoch, R. (2021). Perceptions of ableist microaggressions among target and nontarget groups. *Rehabilitation Psychology*, 66(4), 565.

Conover, K. J., Israel, T. (2019). Microaggressions and social support among sexual minorities with physical disabilities. *Rehabilitation Psychology*, 64(2), 167–178.
<https://doi.org/10.1037/rep0000250>

Conover, K. J., Israel, T., Nylund-Gibson, K. (2017). Development and Validation of the Ableist Microaggressions Scale. *The Counseling Psychologist*, 45(4), 570-599.
<https://doi.org/10.1177/0011000017715317>

Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine. *Feminist Theory and Antiracist Policies*. *University of Chicago Legal Forum*, 1, 139-167.

Crichton, S. L., Bray, B. D., McKeivitt, C., Rudd, A. G., Wolfe, C. D. (2016). Patient outcomes up to 15 years after stroke: Survival, disability, quality of life, cognition and mental health. *Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry*, 87(10),1091–1098.
<https://doi.org/10.1136/jnnp-2016-313361>.

Crow, K. L. (2008). Four types of disabilities: Their impact on online learning. *TechTrends*, 52(1), 51.

Eroğlu Şah, D., Şah, U. (2022). Kültürel Bir Boyut Olarak “bireycilik-toplulukçuluk” ve Türkiyedeki Çalışmalar. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(2), 108-121.

- David, E. J. R., Petalio, J., Crouch, M. C. (2019). Microaggressions and internalized oppression: intrapersonal, interpersonal, and institutional impacts of “internalized microaggressions.”. *Microaggression theory: Influence and implications*, 121-137
- Devlieger, P. (1999). Developing local concepts of disability: Cultural theory and research prospects. *Disability in different cultures: Reflections on local concepts*, 297-302
- Diamond, K. E. (1993). Preschool children concepts of disability in their peers. *Early Education and Development*, 4(2), 123-129.
- Disability Resource Center. University of Arizona. (2020). Ableism 101 Part One: What is Ableism? What is Disability?
<https://web.archive.org/web/20210923210654/>
- Dolmage, J. T. (2017). *Academic ableism: Disability and higher education* (p. 244). University of Michigan Press.
- Douds, K. W., Hout, M. (2020). Microaggressions in the United States. *Sociological Science*, 7, 528-543.
- Dovidio, J. F., Major, B., Crocker, J. (2000). *Stigma: Introduction and overview. The social psychology of stigma*. New York, NY: Guilford, 1-28.
- Dovidio, J. F., Pagotto, L., Hebl, M. R. (2011). Implicit attitudes and discrimination against people with disabilities. *Perspectives in law and psychology* (pp. 157–184). New York: Springer.
- Dunn, D. S. (2015). *The social psychology of disability*. Oxford University Press.

Dunn, D. S., Brody, C. (2008). Defining the good life following acquired physical disability. *Rehabilitation Psychology*, 53(4), 413–425.

Dunn, D. S., Ehde, D. M., Wegener, S. T. (2016). The foundational principles as psychological lodestars: Theoretical inspiration and empirical direction in rehabilitation psychology. *Rehabilitation Psychology*, 61(1), 1–6.

<https://dx.doi.org/10.1037/rep0000082>

Duran, S. ve Barlas, G. (2014). Zihinsel engelli bireylerin ebeveynlerinin öznel iyi oluş, öz duyarlılık ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(3), 69- 79.

Edwards, J. F. (2017). Color-blind racial attitudes: Microaggressions in the context of racism and White privilege. *Administrative Issues Journal*, 7(1), 2.

Einfeld, S. L., Ellis, L. A., Emerson, E. (2011). Comorbidity of intellectual disability and mental disorder in children and adolescents: A systematic review. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 36(2), 137–143.

<https://doi.org/10.1017/S0033291708003188>

Eisenberg, S., Shen, B.-J., Schwarz, E., Mallon, S. (2012). Avoidant coping moderates the association between anxiety and patient-rated physical functioning in heart failure patients. *Journal of Behavioral Medicine*, 35(3), 253–261.

<https://doi.org/10.1007/s10865-011-9358-0>

Engelli Kadın Derneği. (2014). Türkiye’de engelli kadına yönelik şiddet raporu.

Elliot, T., Kurylo, M., Rivera, P., (2002). Positive growth following acquired physical disability. In: Snyder CR, Lopez SJ eds. *Handbook of positive psychology*. New York, NY: Oxford University Press, 499-480.

Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage.

Forber-Pratt, A. J., Price, L. R., Merrin, G. J., Hanebutt, R. A., Fairclough, J. A. (2022). Psychometric properties of the Disability Identity Development Scale: Confirmatory factor and bifactor analyses. *Rehabilitation Psychology*, 67(2), 120-127.
<https://doi.org/10.1037/rep0000445>

Forman, H., Valerie L., A., Kimberly L., Wayne L., Weiner, J., M., Stevens, A., Vincent A., A., Brian S. (2015). Disability Status, Mortality, and Leading Causes of Death in the United States Community Population". *Medical Care*. 53 (4), 346–354.

Garson, D. (2013). Testing of assumptions: Statnotes from North Carolina State University. Public administration Program.
<https://faculty.chass.ncsu.edu/garson/PA765/assumpt.htm>.

Garland-Thomson, R. (2011). Misfits: A feminist materialist disability concept. *Hypatia*, 26(3), 591-609.

Gattis, M. N., Larson, A. (2017). Perceived microaggressions and mental health in a sample of black youths experiencing homelessness. *Social Work Research*, 41(1), 7-17

Gill, C. J. (1997). Four types of integration in disability identity development. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 9(1), 39-46.

Goering S. (2015). Rethinking disability: the social model of disability and chronic disease. *Current reviews in musculoskeletal medicine*, 8(2), 134–138.
<https://doi.org/10.1007/s12178-015-9273-z>

- Goodley, D., Lawthom, R., Liddiard, K., Runswick-Cole, K. (2019) Provocations for Critical Disability Studies. *Disability and Society*, 34(6), 972-997, DOI:10.1080/09687599.2019.1566889
- Gül, A. (2010). Benlik Düzenleme Odakları, Otantiklik ve İlişkisel/özerk Benlik Ketlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Hackett, R. A., Steptoe, A., Lang, R. P., Jackson, S. E. (2020). Disability discrimination and well-being in the United Kingdom: A prospective cohort study. *BMJ Open*, 10(3), 35-71.
<https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-035714>
- Hahn, H. D., Belt, T. L. (2004). Disability identity and attitudes toward cure in a sample of disabled activists. *Journal of Health and Social Behavior*, 45, 453–464.
<http://dx.doi.org/10.1177/002214650404500407>
- Hagan, T. L., Fishbein, J. N., Nipp, R. D., Jacobs, J. M., Traeger, L., Irwin, K. E., Pirl, W. F., Greer, J. A., Park, E. R., Jackson, V. A., Temel, J. S. (2017). Coping in patients with incurable lung and gastrointestinal cancers: A validation study of the brief cope. *Journal of Pain and Symptom Management*, 53(1), 131-138.
<https://doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2016.06.005>
- Harrington, D. (2009). *Confirmatory factor analysis*. New York: Oxford University Press.
- Harris, P. (1995). Who am I? Concepts of disability and their implications for people with learning difficulties. *Disability & Society*, 10(3), 341-352.
- Haque, O. S., Lenfest, Y., Peteet, J. R. (2020). From disability to human flourishing: How fourth wave psychotherapies can help to reimagine rehabilitation and medicine as a whole. *Disability and Rehabilitation*, 42(11), 1511–1517.
<https://doi.org/10.1080/09638288.2019.1602674>

Hayes, A. F. (2018). Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach (Second ed., Methodology in the social sciences). The Guilford Press.

Herskovits, M. J. (1984). The Contribution of AfroAmerican Studies to Africanist Research, 13. <https://doi.org/10.1525/aa.1948.50.1.02a00020>

Hinkin, T. R., Tracey, J. B., Enz, C. A. (1997). Scale construction: Developing reliable and valid measurement instruments. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 21(1), 100–120.

Hoboken, NJ: John Wiley & Sons Inc. Nadal, K. L., Griffin, K. E., Wong, Y., Hamit, S., Rasmus, M. (2014). The impact of racial microaggressions on mental health: Counseling implications for clients of color. *Journal of Counseling Development*, 92(1), 57–66.
<https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.2014.00130.x>.

Hogg, M. A., Vaughan, G. M. (2010). *Essentials of Social Psychology*. Pearson.

Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work related values*. Beverly Hills, CA: Sage.

Hollis, A., N., D., Cyrus, A. C., Griffin-Blake, S. (2018). Prevalence of disabilities and health care access by disability status and type among adults—United States, 2016. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 67(32), 882.
<https://doi.org/10.15585/mmwr.mm6732a3>.

Hosking, D. L. (2008, September). Critical disability theory. In A paper presented at the 4th Biennial Disability Studies Conference at Lancaster University, UK (Vol. 14, No. 5, p. 736).

- Ho, J. A., Bonaccio, S., Connelly, C. E., Gellatly, I.R. (2022). Representative negotiated i-deals for people with disabilities. *Human Resource Management*. 61(6), 681-698.
- Howell, D. C. (2011). *Fundamental statistics for the behavioral sciences*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Hughes, J.L., Camden, A.A., Yangchen, T. (2016). Rethinking and updating demographic questions: Guidance to improve descriptions of research samples. *PsiChi Journal of Psychological Research*, 21, 138-151.
- Hwang, W. C., Goto, S. (2009). The impact of perceived racial discrimination on the mental health of Asian American and Latino college students. *Asian American Journal of Psychology*, 1, 15–28. <https://doi.org/10.1037/1948-1985.S.1.15>.
- Imrie, R. (1998). Oppression, disability and access in the built environment. In T. Shakespeare (Ed.), *The disability reader: Social science perspectives*. London: Cassell.
- Jackson, D. L., Gillaspay, J. A., Jr., Purc-Stephenson, R. (2009). Reporting practices in confirmatory factor analysis: An over-view and some recommendations. *Psychological Methods*, 14(1), 6. <https://doi.org/10.1037/a0014694>.
- J. E. Méndez, H. Harris (Eds.) *Torture in healthcare settings: Reflections on the special rapporteur on torture's 2013 thematic report* (pp. 181–194).
- Jones, E. E., Farina, A., Hastorf, A. H., Markus, H., Miller, D. T. ve Scott, R. A. (1984). *Social stigma: The psychology of marked relationships*. New York, NY: Freeman and Company.
- Kağıtçıbaşı, C., Berry, W. J., Segal, M. H. (1997). "Individualism and Collectivism". *Handbook of Cross-Cultural Psychology içinde* (s. 1-51). Boston: Allyn and

Bacon.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Sile 2.
Evrin Yayinevi.s.30-41

Kamanlıoğlu, M (2007). Feminist perspektifte özürlü kadına bakışın sosyolojik
değerlendirmesi üzerine kuramsal bir çalışma (Yüksek lisans tezi). Hacettepe
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kararımak, Ö. (2008). Çok kültürlülük, kültürel duyarlılık ve psikolojik danışma.
Türk
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(29), 116-129.

Karasar, N., (2006). Bilimsel Araştırma Yöntem: Kavramlar, ilkeler, teknikler. Anı
Yayıncılık.

Karataş, K. & Gökçearsan Çifci, E. (2010). Türkiye’de engelli kadın olmak:
Deneyimler ve çözüm önerileri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(13),
147-153.

Kattari, S. K. (2020). Ableist microaggressions and the mental health of disabled
adults. Community Mental Health Journal, 56, 1170-1179.

Kattari, S. K. (2019). The Development and Validation of the Ableist
Microaggression Scale. Journal of Social Service Research,45(3), 400–417.
<https://doi.org/10.1080/01488376.2018.1480565>.

Kattari, S. K., Lavery, A., Hasche, L. (2017). Applying a socialmodel of disability
across the life span. Journal of HumanBehavior in the Social Environment,
27(8), 865–880. <https://doi.org/10.1080/10911359.2017.1344175>.

Kattari, S. K., Olzman, M., Hanna, M. D. (2018). “You look fine!” Ableist

experiences by people with invisible disabilities. *Affilia*,33(4), 477–492.

<https://doi.org/10.1177/0886109918778073>.

Kattari, S. K. (2020). Ableist microaggressions and the mental health of disabled adults. *Community Mental Health Journal*, 56, 1170-1179.

Keller, R. M., Galgay, C. E. (2010). Microaggressive experiences of people with disabilities. In D. W. Sue (Ed.), *Microaggressions and marginality: Manifestation, dynamics, and impact*, 241–268.

Kleck, R. E. (1969). Physical stigma and task oriented interactions. *Human Relations*, 22, 53–60.

Kurnaz Özdemir, D. (2010). Ortopedik engelli kadınların sorun ve beklentileri: Tuzla ilçesi örneği (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Lee, E. J., Ditchman, N., Thomas, J., Tsen, J. (2019). Microaggressions experienced by people with multiple sclerosis in the workplace: An exploratory study using Sue's taxonomy. *Rehabilitation psychology*, 64(2), 179.

Lett, K., Tamaian, A., Klest, B. (2020). Impact of ableist microaggressions on university students with self-identified disabilities. *Disability Society*, 35(9),1441-1456.

Li, Y. T. (2019). “It's not discrimination”: Chinese migrant workers' perceptions of and reactions to racial microaggressions in Australia. *Sociological Perspectives*, 62(4), 554-571.

Loja, E., Costa, M. E., Hughes, B., Menezes, I. (2013). Disability, embodiment and ableism: Stories of resistance. *Disability; Society*, 28(2), 190-203.

- Major, B., Crocker, J. (1993). Social stigma: The affective consequences of attributional ambiguity. *Affect, cognition, and stereotyping: Interactive processes in intergroup perception*. New York, NY: Academic Press. 345-370.
- Masson, D. (2013). Femmes et handicap. *Recherches Féministes*, 26(1), 111-129
- Markus, H. R., Kitayama, S. (1991). "Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion and Motivation". *Psychological Review*, 98(2), 224-253.
- Michailakis, D. (2003). The systems theory concept of disability: One is not born a Disable person, one is observed to be one. *Disability, Society*, 18(2), 209-229.
- Nadal, K. L., Haynes, K. (2012). The effects of sexism, gendermicroaggressions, and other forms of discrimination on women's mental health and development. In P. K. Lundberg-Love
- Nadal, K. L., M. A. Paludi (Eds.) *Women's psychology. Women and mental disorders* (pp. 87–101). Westport: Praeger/ABC-CLIO.
- Nadal, K. L., Whitman, C. N., Davis, L. S., Erazo, T., Davidoff, K. C. (2016). Microaggressions toward lesbian, gay, bisexual, transgender, queer, and genderqueer people: A review of the literature. *The journal of sex research*, 53(4-5), 488-508.
- Nario-Redmond, M. R. (2019). *Ableism: The causes and consequences of disability prejudice*. John Wiley Sons.
- Neff, K. (2003). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self and Identity*, 2(2), 85-101. <https://doi.org/10.1080/15298860309032>

- Nicolaidis, C., Raymaker, D. M., Ashkenazy, E., McDonald, K. E., Dern, S., Baggs, (2015). “Respect the way I need to communicate with you”: Healthcare experiences of adults on the autism spectrum. *Autism*, 19(7), 824–831. <https://doi.org/10.1177/1362361315576221>. Okoro, C.
- Norris, A. L., McGuire, J. K., Stolz C., (2016). “ Direct and indirect experiences with heterosexism: How slurs impact all students” , *Applied Developmental Science*, 22(2), 154-167. <https://doi.org/10.1080/10888691.2016.1245101>
- Officer, A., Groce, N. E. (2009). Key concepts in disability. *The Lancet*, 374(9704), 1795-1796.
- Olkin, R., Hayward, H. S., Abbene, M. S., VanHeel, G. (2019). The experiences of microaggressions against women with visible and invisible disabilities. *Journal of Social Issues*, 75(3), 757-785.
- Ong, A. D., Burrow, A. L., Fuller-Rowell, T. E., Ja, N. M., Sue, D.W. (2013). Racial microaggressions and daily well-being among Asian Americans. *Journal of Counseling Psychology*, 60(2), 188. <https://doi.org/10.1037/a0031736>.
- Overland, M. K., Zumsteg, J. M., Lindo, E. G., Sholas, M. G., Montenegro, R. E., Campelia, G. D., Mukherjee, D. (2019). Microaggressions in clinical training and practice. *Journal of Counseling Psychology*, 11(9), 1004-1012.
- Park, J. Y. (2017). Disability discrimination in South Korea: Routine and everyday aggressions toward disabled people. *Disability & Society*, 32(6), 918-922.
- Pease, B. (2010). *Undoing privilege: Unearned advantage in a divided world*. New York: Zed Books Ltd.

- Periyakoil, V. S., Chaudron, L., Hill, E. V., Pellegrini, V., Neri, E., Kraemer, H. C. (2020). Common types of gender-based microaggressions in medicine. *Academic Medicine*, 95(3), 450- 457.
- Pigott, T. D. (2001). A review of methods for missing data. *Educational Research and Evaluation*, 7(4), 353–383.
- Pulrang, A. (2022). 6 Ways Responses to Covid-19 Have Been Ableist, And Why It Matters.
- Quinn, D. M. (2006). Concealable versus conspicuous stigmatized identities. In S. Levin; C. van Laar (Eds.), *Stigma and group inequality: Social psychological perspectives*. 83–103.
- Redmond, N., Michelle R., Kemerling, A., A, Silverman, A. (2019). Hostile, Benevolent and Ambivalent Ableism: Contemporary Manifestations. *Journal of Social Issues*.75(3), 726-756.
- Ruehlman, L. S. ve Karoly, P. (1991). With a little flak from my friends: Development and preliminary validation of the test of negative social exchange (TENSE). *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3, 97–104
- Salminen, A. L. ve Karhula M. E. (2014). Young persons with visual impairments: Challenges of participation. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 21, 267-276.
- Scott, K. M., Von Korff, M., Alonso, J., Angermeyer, M. C., Bromet, E., Fayyad, J., (2009). Mental–physical co-morbidity and its relationship with disability: Results from the World Mental Health Surveys. *Psychological Medicine*, 39(1), 33–43.
- Silvers, A. (2003). On the possibility and desirability of constructing a neutral

conception of disability. *Theoretical Medicine and Bioethics*, 24, 471-487.

Shew, A. (2020). Ableism, technoableism, and future AI. *IEEE Technology and Society Magazine*, 39(1), 40-85.

Snyder, C. R., Wang, P. Z., Truitt, A. R. (2018). Multiracial patient experiences with racial microaggressions in health care settings. *Journal of patient-centered research and reviews*, 5(3), 229.

Sue, D. W. (2010). *Microaggressions in everyday life: Race, gender, and sexual orientation*. Hoboken, NJ: Wiley.

Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Holder, A. (2008). Racial microaggressions in the life experience of Black Americans. *Professional psychology: Research and practice*, 39(3), 329.

Sue, D. W., Spanierman, L. (2020). *Microaggressions in everyday life*. John Wiley Sons.

Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A., Nadal, K. L., et al. (2007). Racial microaggressions in every-day life: implications for clinical practice. *American Psychologist*, 62(4), 271.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.4.271>.

Sue, V. M., Ritter, L. A. (2012). *Planning the online survey*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Sutherland, A., T. (1982). *Stereotypes of Disability*. Souvenir Press. 10(6), 90-114.

Smiley, E. (2005). Epidemiology of mental health problems in adults with learning disability: An update. *Advances in Psychiatric Treatment*, 11(3), 214-222.

- Solórzano, D., Ceja, M., Yosso, T. (2000). Critical race theory, racial microaggressions, and campus racial climate: The experiences of African American college students. *Journal of Negro Education*, 69, 60–73.
- Storey, K. (2007). Combating ableism in schools. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 52(1), 56–58.
- Spanierman, L. B., Clark, D. A., Kim, Y. (2021). Reviewing racial microaggressions research: Documenting targets’ experiences, harmful sequelae, and resistance strategies. *Perspectives on Psychological Science*, 16(5), 1037-1059.
- Tabachnik, B. G., Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston: Pearson.
- Temple, J. B., Kelaher, M., Brooke, L., Utomo, A., Williams, R. (2019). Discrimination and disability: Types of discrimination and association with trust, self-efficacy and life satisfaction among older Australians. *Australasian Journal on Ageing*. <https://doi.org/10.1111/ajag.12747>.
- Tran, D., Sullivan, C. T., Nicholas, L. (2023). Lateral violence and microaggressions in the LGBTQ+ community: a scoping review. *Journal of homosexuality*, 70(7), 1310-1324.
- Triandis, H. C., Suh, E. M. (2002). “Cultural Influences on Personality”. *Annual Review of Psychology*, 53, 133-160.
- Veit, C. T., Ware, J. E., Jr. (1983). The structure of psychological distress and well being in general populations. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 730–742.
- Vehmas, S. (2004). Ethical analysis of the concept of disability. *Mental retardation*, 42(3), 209-222.

Washington, D.,C. Center for Human Rights, Humanitar-ian Law at American University Washington College of Law.

Weise, J., Fisher, K. R., Turner, B., Trollor, J. N. (2019). What is the capability of the Australian mental health workforce to meet the needs of people with an intellectual disability and co-occurring mental ill health? *Journal of Intellectual Developmental Dis-ability*, 43, 1–10.

Werner, S., Shulman, C. (2015). Does type of disability make a difference in affiliate stigma among family caregivers of individuals with autism, intellectual disability or physical disability?. *Journal of Intellectual Disability Research*, 59(3), 272-283.

Williams, A., Oliver, C., Aumer, K., Meyers, C. (2016). Racial microaggressions and perceptions of Internet memes. *Computers in Human Behavior*, 63, 424-432.

Williams, M. T. (2021). Racial microaggressions: Critical questions, state of the science, and new directions. *Perspectives on Psychological Science*, 16(5), 880-885.

Williams, M. T., Skinta, M. D., Martin-Willett, R. (2021). After Pierce and Sue: A revised racial microaggressions taxonomy. *Perspectives on Psychological Science*, 16(5), 991-1007.

Williams, M. T. (2020). Psychology cannot afford to ignore the many harms caused by microaggressions. *Perspectives on Psychological Science*, 15(1), 38-43.

Wheeler, R. (2016). About microaggressions. *Law Libr. J.*, 108, 321.

Wolbring, G. (2008). The politics of ableism. *Development*, 51(2), 252-258.

- Wright, B. A. (1991). Labeling: The need for greater person-environment individuation. In C. R. Snyder, D. R. Forsyth (Eds.), *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective*. New York, NY: Pergamon Press. 469-487.
- Wüllenweber, E., Theunissen, G., Mühl, H. (2006). Education for intellectual disabilities: A manual for study and practice, 149.
- Yoon, H. (2020). How to respond to microaggressions. *New York Times*, 3.
- Young, K., Anderson, M., Stewart, S. (2015). Hierarchical microaggressions in higher education. *Journal of Diversity in Higher Education*, 8(1), 61
- Zhang, E., Zhang, X., Pinderhughes, E, E. (2019). “Your skin’s not as good as us”: mikroaggressions among transracially adopted children from China. *Adoption Quarterly*, 22(4), 284-306

EKLER

EK 1.

Sağlamcı Mikro Saldırganlıklar Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyun ve bu deneyimi yaşamınız boyunca NE SIKLIKLA (*Hiçbir zaman* dan *Çok sık* a kadar olacak şekilde) yaşadığınızı belirtin. Lütfen "engelliliği" yalnızca fiziksel engellilik açısından değerlendirin.

Bunu ne sıklıkla yaşadınız? Hiçbir zaman 0 1 2 3 4 5 Çok sık

Yıldız işaretiyle işaretlenmiş ifadelerde MD (Mevcut Değil) seçeneği vardır.

Bu ölçek, yaşadığınız toplumda görme engeli olan bireylere yönelik mikro saldırganlıkları sorgulamaktadır. Lütfen her madde için sizi en iyi yansıtan seçeneği işaretleyiniz. Araştırmanın bilimselliği açısından hiçbir maddeyi atlamamanız ve ifadeleri içtenlikle değerlendirmeniz son derece önemlidir.

		0	1	2	3	4	5
1.	İnsanlar engelimi küçümser ve bundan daha kötüsünün de olabileceğini öne sürerler.						
2.	İnsanlar bir engelim olduğu için benden bir işimin veya gönüllü faaliyetlerimin olmasını						

	beklemezler.						
3.	İnsanlar bir engelim olmasından dolayı bana yardım etmek için bir şeyler yapmaları gerektiğini hissediyorlar.						
4.	İnsanlar bir engelim olduğu için düşük zekalı olduğumu varsayıyorlar.						
5.	İnsanlar bir engelim olduğu için olağanüstü bir yeteneğe veya kabiliyete sahip olduğumu sanıyorlar.						
		0	1	2	3	4	5

6.	İnsanlar bir engelim olduğu için talep etmediğim, istemediğim ya da ihtiyaç duymadığım halde yardım etmeye çalışıyorlar.						
7.	İnsanlar engelliliğimden başka bir şey değilmişim gibi davranıyorlar.						
8.	İnsanlar bir engelim olduğu için beni bütün bir insan olarak görmüyorlar.						
9.	İnsanlar bir engelim olduğu için benimle çocukmuşum gibi konuşuyor ya da beni ciddiye almıyorlar.						

10.	İnsanlar bir engelim olduğu için kendi başıma verebileceğim kararları benim yerime vermeye çalışıyorlar.						
11.	İnsanlar bir engellilik ile yaşadığım için bana hayranlık duyuyor ya da beni ilham verici biri olarak tanımlıyorlar.						
		0	1	2	3	4	5
12.	İnsanlar bir engelim olduğu için bana acıyorlar.						
13.	İnsanlar bir engelle yaşamının kayda değer bir varoluş olmadığını öne sürerler.						

14*	İnsanlar bir engelim olduğu için gözlerini dikip bana bakarlar. *						
15.	İnsanlar bir engelim olduğum için biriyle çıkamam ya da cinsel birliktelikler aramamam gerektiğini düşünürler.						
16.	İnsanlar engelli biriyle çıkamayacaklarını söylerler.						
17.	İnsanlar bir engelim olduğu için çocuk sahibi olamayacağımı ya da olmamam gerektiğini öne sürerler.						
18*	İnsanlar engelliliğim için yapılan						

	düzenlemeler gereksizmiş gibi davranırlar. *						
19.	Bir engelim olduğu için, insanlar beni evimin dışında gördüklerinde şaşırımış görünürler.						
20*	Sağlıklı göründüğüm için insanlar engelli olduğumu kabul etmek istemezler. *						

EK 2

Pozitif Mental Sağlık Ölçeği

Her bir ifadeyi okuduktan sonra, sizin fikrinizi en iyi ifade ettiğini düşündüğünüz bölümün altına “X” işareti koyunuz. Ölçek maddelerini içtenlikle yanıtlamanız, araştırma sonuçları açısından önemlidir. Lütfen her bir ifade için yalnızca bir bölümün altını işaretleyiniz ve boş bırakmayınız. Katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

<i>Madde Sayısı</i>	<i>MADDELER</i>	<i>zaman ya da neredeyse her</i>	<i>Sık Sık</i>	<i>Bazen</i>	<i>Hiç ya da nadiren</i>
1	Başkalarının benimkinden farklı düşünceleri olabileceğini kabul etmekte çok zorlanırım.				
2	Sorunlarla karşılaştığımda donup kalırım.				
3	Kendi sorunları hakkında konuşan insanları dinlemekte çok zorlanırım.				
4	Kendimi bu halimle seviyorum.				
5	Olumsuz duygularım olduğunda kendimi kontrol edebilirim.				
6	Her an patlamaya hazırım gibi hissediyorum.				
7	Benim için hayat sıkıcı ve monotonudur.				
8	Özellikle duygusal destek verme konusunda zorlanırım.				
9	İnsanlarla derin ve tatmin edici ilişkiler kurmakta zorlanırım.				
10	Başkalarının benim hakkımda ne düşündükleri konusunda kaygılanırım.				
11	Kendimi başkalarının yerine koyarak düşünebilir ve onların verdikleri tepkileri anlayabilirim.				
12	Geleceğimle ilgili karamsarım.				
13	Bir karar alırken başkalarının düşüncelerinden çok etkilenirim.				
14	Kendimi etrafımdaki insanlardan daha değersiz olarak görürüm.				
15	Kendi kararlarımı kendim alabilirim.				
16	Başıma gelen kötü şeylerden çıkartılabilecek en iyi dersi çıkartmaya				

	çalışırım.				
17	Bir birey olarak kendimi geliştirmeye çalışırım.				
18	Bir psikolog gibi insanları anlarım.				
19	İnsanların beni eleştirmesinden kaygı duyarım.				
20	Sosyal bir insan olduğumu düşünüyorum.				
21	Olumsuz düşüncelerim olduğunda kendimi kontrol edebilirim.				
22	Çatışmalı durumlarda kontrolümü iyi bir düzeyde tutabilirim.				
23	Güvenilir bir insan olduğumu düşünüyorum.				
24	Başkalarının duygularını anlamakta özellikle zorlanırım.				
25	Diğer insanların ihtiyaçlarını da düşünürüm.				
26	Hoş olmayan bir durumla karşılaştığımda kendi dengemi koruyabilirim.				
27	Çevremde değişiklikler olduğunda uyum sağlamaya çalışırım.				
28	Bir sorunla karşılaştığımda, bilgi isteyebilirim.				
29	Günlük rutinimde meydana gelen değişiklikler beni motive eder.				
30	Üstlerimle ilişkide açık konuşmakta zorlanırım.				
31	İşe yaramaz olduğumu düşünüyorum.				
32	Güçlü yönlerimi geliştirmeye ve arttırmaya çalışırım.				
33	Kendi fikirlerimi ortaya koymakta				

	zorlanırım.				
34	Önemli kararlar almak zorunda olduğumda kendimi çok güvensiz hissedirim.				
35	“hayır” demek istediğimde “hayır” diyebilirim.				
36	Bir sorunla karşılaştığımda olası çözümler bulmaya çalışırım.				
37	Başkalarına yardım etmekten hoşlanırım.				
38	Kendimden memnun değilim.				
39	Fiziksel görünüşümden memnun değilim.				

EK 3

Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği

Lütfen aşağıdaki maddelerden sizi en iyi yansıtan seçeneğin üzerine (X) işareti koyunuz. Araştırmanın bilimselliği açısından hiçbir sıfatı atlamamanız ve ifadeleri içtenlikle değerlendirmeniz son derece önemlidir. Teşekkürler.

Maddeler	1 Hiç Uygun Değil	2 Uygun Değil	3 Biraz Uygun	4 Uygun	5 Tamamen Uygun
1. Sıkıntılı zamanlardan sonra kendimi çabucak toparlayabilirim.					
2. Stresli olayların üstesinden gelmekte güçlük çekerim.					
3. Stresli durumlardan sonra kendime gelmem uzun zaman almaz.					
4. Kötü bir şeyler olduğunda bunu anlatmak benim için zordur.					

5. Zor zamanları çok az sıkıntıyla atlattım.					
6. Hayatımdaki olumsuzlukların etkisinden kurtulmam zaman alır.					

EK 4

Tarih ve Sayı: 21.06.2023-1817930

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı :E-35980450-663.05-1817930
Konu :Tubu Khanım HAMİDOVA

Sayın Tubu Khanım HAMİDOVA

İlgi : 11.04.2023 tarihli, 1724733 sayılı yazı

Sorumlu araştırmacılığını üstlendiğiniz 2023/148 dosya numaralı "Sağlamlılık Temelli Mikro Saldırganlıklar Ölçeğinin Türkçeye Adaptasyonu: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması" başlıklı çalışma, Kurulumuzun 08.05.2023 tarih ve 05 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ
Başkan

Ek:Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSNINE3JVC Pin Kodu :30382

Belge Takip Adresi : <https://www.tatkiye.gov.tr/istanbul-universitesi-ebys>

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü

34452 Beyazıt Fatih-İstanbul

Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88

e-posta : sosyalbilimleretikkurulu@istanbul.edu.tr Elektronik Ad : www.istanbul.edu.tr

Bilgi için : Süleyman ARK

Dahili : 10689

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Tarih ve Sayı: 08.06.2023-1799062

İlgili makama,
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Engellilik Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi **Tabu Khanım HAMİDOVA** "Sağlamlılık Temelli Mikro Saldırganlıklar Ölçeğinin Türkçeye Adaptasyonu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" başlıklı, 2023/148 dosya numaralı 11.04.2023 tarih ve 1724733 sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'na başvurmuştur. 08.05.2023 tarihinde gerçekleştirilen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Araştırma İlişkisi	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ (Başkan)	İktisat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Eray YURKSEVEN (Başkan Yardımcısı)	İstanbul Tıp Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Çiğdem BİRKE TUNALI (Başkan Yardımcısı)	İktisat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Hanife Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY	Hukuk Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Rasim İker GÖKHULUF	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR	İktisat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Seyhan NİŞEL	İşletme Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Aydan TOPALOĞLU	İktisat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLI
Prof. Dr. Muhammed HAFİZ	İktisat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Şahin KARAKELLE	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	RAPORLU
Doç. Dr. Tuba TOPÇUOĞLU	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Ayşen ŞAHİDOĞLU	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Çiğdem TEKDEMİR	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	AKADEMİK OLMADUĞU İÇİN İMZALAMADI
Dr. Öğr. Üyesi Berni FIRIM DOĞRÖR	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Güven GENVER	İstanbul Tıp Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi İZZET SEVER	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Çağatay ASLAN	Siyasal Bilimler Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Neriman TAŞKALE	Edebiyat Fakültesi	E ● H ●	☒ Ouzay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	

EK 5.

Demografik Form Bilgileri

1. Yaş

*18-30 Yaş Aralığı *30-50 Yaş Aralığı *30-50 ve Üstü

2. Cinsiyet

*Kadın *Erkek *Diğer

3. Eğitim durumu

*Okur yazar *İlköğretim *Lise *Ön Lisans *Lisans *Lisansüstü ve diğer.

4. Aktif çalışma durumu

*Çalışıyor *Çalışmıyor

5. Gelir düzeyi

*Yüksek Sınıf *Orta Sınıf *Dar Gelirli *Yoksul-Fakir

6. Medeni durumu

*Evli *Bekar *Boşanmış *Dul

7. Görme engellilik durumu *Doğuştan *Sonradan

EK 6.

T.C. İstanbul Üniversitesi

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Göklem Tekdemir'in danışmanlığında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Engellilik Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Tubu Khanım HAMIDOVA tarafından yürütülen “Sağlamcılık Temelli Mikro Saldırganlık Ölçeğinin Türkçeye adaptasyonu: Geçerlik ve Güvenirlik çalışması” başlıklı yüksek lisans tez araştırmasına davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı Sağlamcılık Temelli Mikro Saldırganlıklar Ölçeğinin Türkçeye geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmaktır. Araştırma toplam 4 ölçek ve 89 sorudan oluşmaktadır. Araştırmada sizden tahminen 40-50 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 199 kişi katılacaktır. ¹ Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; araştırmanın analizi yapılırken veriler sadece araştırmacının bilgisayarında şifreli bir dosyada muhafaza edilecektir. Veriler araştırma tamamlandıktan 2 yıl sonra bilgisayar ortamındaki araştırma verileri silinerek kalıcı olarak imha edilecektir, ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izninize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının²:

Adı-

Soyadı:.....
.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:

Telefon:

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını; kabul ediyorum kabul etmiyorum (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin

Adı-

Soyadı:.....
.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Tubu Khanım Hamidova

İmzası:

Şahidin:³

Adı-

Soyadı:.....

İmzası: